

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Kristina Požnel Loborec

Naravni viri in njihova vloga v angolski vojni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Kristina Požnel Loborec

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

Naravni viri in njihova vloga v angolski vojni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Hvala mentorju,
doc. dr. Vladimirju Prebiliču za vse nasvete in
strokovno pomoč pri izdelavi naloge.*

*Hvala staršem,
za pomoč in ker ste me vsa ta leta vzpodbujali
in verjeli vame tudi, ko sama nisem.*

*Hvala vsem,
ki ste mi v času študija in v času pisanja diplomskega dela
stali ob strani, verjeli vame, me prenašali in vzpodbujali.*

Naravni viri in njihova vloga v angolski vojni

Naravni viri so od nekdaj pomembni za človekovo preživetje. Pogosto so bili vzrok za vojno. Danes vojne za vire pretresajo predvsem države tretjega sveta, med katere spada tudi Angola. V tej državi je kar sedemindvajset let (1975-2002) divjala državljanska vojna, v kateri sta se za oblast borili vlada (MPLA) in uporniška UNITA. To državljansko vojno so zaznamovali tudi spopadi za nadzor nad dvema naravnima bogastvoma: nafto in diamanti. S pomočjo izkoriščanja naravnih virov sta vojskujoči se strani financirali svoje aktivnosti, nekaterim posameznikom pa so naravni viri omogočili, da so obogateli. Država je bila med vojno preplavljena s konfliktnimi diamanti. Nezakonito trgovanje s konfliktnimi diamanti je bil vzrok, da so države, diamantna industrija in civilna družba ustanovile Kimberliški postopek, ki je vsaj delno uspešen pri omejevanju nezakonite trgovine z diamanti. Vojna v Angoli bi se končala prej, če sprti strani ne bi imeli dostopa do naravnih bogastev. Tako je izkoriščanje naravnih virov zavrlo gospodarski in družbeni razvoj Angole, namesto da bi državi prineslo blaginjo.

Ključne besede: naravni viri, vojne za vire, državljanska vojna.

Natural resources and their role in the Angola war

Human history has been marked by a long succession of resource wars. Most of today resource wars affect the third world countries, Angola being among them. In Angola, for 27 (1975-2002) years raged a brutal civil war between the government MPLA and the rebel UNITA. In this long civil strife, two natural resources played a vital role: oil and diamonds. They provided a major source of financing both sides. Looting of these natural resources enabled the combating parties to finance their activities, and even enabled some individuals to grab the profit for themselves. During the war Angola was covered with blood diamonds. Illegal trade with conflict diamonds was one of the reasons why diamond producing countries, diamond industry and civil society decided to establish the Kimberley Process, which was at least partially affective in preventing illegal trade with these precious gemstones. The war in Angola would have come to an end sooner, if the warring parties hadn't had access to country's riches. So, instead of bringing welfare to the country, the exploitations of natural resources had a negative impact on country's economic and social development.

Key words: natural resources, resource wars, civil war.

KAZALO

1 UVOD	9
1.1 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI UVOD	10
1.1.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA	10
1.1.2 HIPOTEZE	11
1.1.3 UPORABLJENE METODE IN STRUKTURA ANALIZE	11
1.1.4 TEMELJNI POJMI	13
1.1.4.1 Naravni viri	13
1.1.4.2 Vojne za vire	16
1.1.4.3 Vojna	17
2 NARAVNI VIRI KOT VZROK ZA MNOGE VOJNE	19
3 KRVAVI ALI KONFLIKTNI DIAMANTI IN NJIHOVA VLOGA V VOJNAH ... NA AFRIŠKI CELINI	25
4 KIMBERLIŠKI POSTOPEK KOT POSKUS OMEJEVANJA NEZAKONITEGA TRGOVANJA Z DIAMANTI	29
4.1 KIMBERLIŠKI POSTOPEK	29
4.2 USPEŠNOST KIMBERLIŠKEGA POSTOPKA	35
5 ŠTUDIJA PRIMERA: VOJNA V ANGOLI	39
5.1 ANGOLA: GEOGRAFSKE IN DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	39
5.2 ZGODOVINA ANGOLE IN DRŽAVLJANSKA VOJNA	42
5.1.1 KRATKA ZGODOVINA	42
5.1.2 OSAMOSVOJITEV IN DRŽAVLJANSKA VOJNA	43
5.2 SANKCIJE ZDRUŽENIH NARODOV IN MIROVNE MISIJE	51
5.2.1 SANKCIJE VS ZN	51
5.2.2 MIROVNE OPERACIJE V ANGOLI	53
5.3 VLOGA NARAVNIH VIROV V ANGOLSKI VOJNI: DIAMANTI VS. NAFTA	57
5.3.1 DIAMANTI	58
5.3.2 NAFTA	63
5.4 ANGOLA DANES IN PREDLOG ZA BOLJŠI JUTRI	64
6 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP	66
7 LITERATURA	69

SEZNAM PRILOG

Priloga A: Zemljevid Angole	75
Priloga B: Izjava o izvoru diamantov	76
Priloga C: Certifikat Kimberliškega postopka	77

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	bruto družbeni proizvod
CCFA	Canadian-Chinese Finance Association / Finančno združenje Kanada-Kitajska
CIA	Central Intelligence Agency / Centralna obveščevalna organizacija
FNLA	Frente Nacional de Libertaco de Angola / Nacionalna fronta za osvoboditev Angole
GW	Global Witness
KP	Kimberley Process / Kimberliški postopek
MONUA	United Nations Observer Mission in Angola / Opazovalna misija Združenih narodov v Angoli
MPLA	Movimento Popular de Libertaco de Angola / Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole
OZN	Organizacija združenih narodov
PAK	Partnerstvo Afrika – Kanada / Partnership Africa Canada – PAC
UNAVEM	United Nations Angola Verification Mission / Misija Združenih Narodov za nadzor v Angoli
UNITA	Uniao Nacional para la Independencia Total de Angola / Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole
UNMA	United Nations Mission in Angola / Misija Združenih narodov v Angoli
UNOA	United Nations Office in Angola / Urad Združenih narodov v Angoli
VS	Varnostni svet
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
WTO	World Trade Organization / Svetovna trgovska organizacija
ZN	Združeni narodi
IOM	International Organization for Migration / Mednarodna organizacija za migracije
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa / Skupni trg za vzhodno in južno Afriko
SADC	Southern African Development Community / Skupnost za razvoj južnoafriških držav
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries / Organizacija držav izvoznic nafte
JAR	Južnoafriška Republika

ZDA	Združene države Amerike
SZ	Sovjetska zveza
KPCS	Kimberley Process Certification Scheme / Kimberliški postopek sistema označevanja
DRK	Demokratska republika Kongo / Democratic Republic of Congo

1 UVOD

Diamanti, dragi in bleščeči kamni, že dolgo veljajo za simbol ljubezni. A večina ljudi se ne zaveda, ta so ti, za razviti svet tako dragoceni kamni, državam, kjer jih pridobivajo, prinesli mnogo gorja in bili vzrok za marsikatero vojno.

A diamanti so le eden od številnih naravnih virov zaradi katerih so se države zapletale v t.i. vojne za vire, pa naj gre tu za regionalne konflikte, državljanske vojne, meddržavne spopade ali globalne vojne. Naravni viri so namreč že od nekdaj pomembni za preživetje človeka in človeška zgodovina je zaznamovana s številnimi vojnami za vire. Tem vojnami lahko sledimo daleč v zgodovino vse tja do prvih civilizacij. Po koncu Druge svetovne vojne so bile vojne za vire za nekaj časa zasenčene s političnim in ideološkim rivalstvom med ZDA in SZ. V današnjem času pa so ponovno stopile v ospredje. Povpraševanje po obnovljivih in neobnovljivih virih, kot so nafta, pitna voda, hrana, les, zlato, diamanti in drugi minerali ter dobiček, ki ga prinašajo, sta bila v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in tudi danes vzrok za številne državljanske vojne ali pa so naravni viri omogočali, da so se te vojne nadaljevale, saj so jih vojskujoče se strani izrabljale za financiranje svojih aktivnosti. Vojne za vire so ponavadi povezane še z dolgotrajnimi etničnimi, političnimi in regionalnimi spori. Za te vojne so najbolj dovzetne države tretjega sveta, ki jih že tako pretresata revščina in korupcija.

Ena izmed njih je tudi Angola, ki so jo kar sedemindvajset let pretresali boji med vlado (MPLA) in uporniško UNITA. Na začetku je bil to ideološki spopad in spopad za oblast. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa se je vojna spremenila v spopad za nadzor nad območji, bogatimi z naravnimi viri. Pomembno vlogo so odigrali diamanti, s pomočjo katerih je UNITA financirala svoje aktivnosti in nakup orožja, ter nafta, ki je bila pod državnim nadzorom. V tej zadnji fazi vojne se je v državi povečala korupcija, tihotapljenje in nezakonito trgovanje z naravnimi viri, predvsem diamanti. Posledice vojne so bile hude. Država je bila opustošena, posuta z zemeljskimi minami, na tisoče je bilo mrtvih in ranjenih, gospodarstvo in socialni sistem sta se sesula, državo je prizadela velika humanitarna kriza.

Nezakonito trgovanje s konfliktnimi diamanti iz Angole in drugih afriških držav (Sierra Leone, DRK, Liberija, Slonokoščena obala) je pripeljalo do ustanovitve Kimberliškega postopka označevanja diamantov. S tem so države, ki pridobivajo diamante, diamantna

industrija in civilna družba hoteli ustaviti nezakonito trgovanje z diamanti, ki je financiralo mnoge konflikte afriških držav.

1.1 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI UVOD

1.1.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA

V svojem diplomski delu želim proučiti kakšno vlogo, imajo naravni viri v konfliktih. Svojo pozornost bom usmerila predvsem na enega od »konfliktnih« naravnih virov, na diamante. Poleg tega me zanima, kakšno vlogo so diamanti odigrali v vojnah v afriških državah, konkretno v Angoli. Diamante in Angolo sem si za predmet proučevanja izbrala zato, ker je do sedaj Angola med vsemi afriškimi državami, ki so jih v zadnjih desetletjih pestile državljanske vojne, pritegnila le malo pozornosti. V Angoli je divjala 27 let trajajoča državljanska vojna. Poleg tega je Angola zelo bogata z naravnimi viri, med drugim tudi diamanti, zato je zelo primerna za proučevanje vloge naravnih virov v vojni. Tako ustreza mojim namenom. Diamanti do sedaj niso bili deležni večje pozornosti (razen v primeru Sierra Leone), zato me zanima, kako lahko prisotnost teh, za zahodni svet tako cenjenih in dragih kamnov, predstavlja pogubo za prebivalstvo tistih držav, ki so bogate s kamnino. Skušam odgovoriti tudi na vprašanje kaj, če sploh kaj, je svet naredil, da bi omejil ilegalno trgovino z diamanti.

Danes je večina pozornosti usmerjene predvsem na Bližnji vzhod in nafto, naravni vir, od katerega smo vsi odvisni. Vojne na Bližnjem vzhodu so pritegnile večino svetovne pozornosti, afriška celina pa je ostala zapostavljena. Tudi zato sem se odločila, da bom raziskala, kaj se je dogajalo v Angoli in kakšno vlogo, so naravni viri odigrali v njeni državljanski vojni.

1.1.2 HIPOTEZE

Glede na tematiko bom v diplomskem delu proučila naslednje hipoteze:

Hipoteza 1:

Državljska vojna v Angoli bi se končala veliko prej, če vojskujoči se strani ne bi imeli možnosti, da bi z izkoriščanjem bogatih naravnih virov države financirali državljansko vojno.

Hipoteza 2:

Kljub kimberliškemu programu, ki je vzpostavil mednarodno priznan sistem označevanja diamantov, in sankcijam, ki so jih Združeni Narodi uvedli proti nezakonitemu trgovanju z diamanti, se to trgovanje ni ustavilo, saj svet še vedno preplavljajo t.i. »krvavi diamanti.«

Hipoteza 3:

Namesto, da bi naravni viri Angoli pomagali pri njenem ekonomskem in družbenem razvoju, je njihovo izkoriščanje negativno vplivalo na državo in njeno prebivalstvo.

1.1.3 UPORABLJENE METODE IN STRUKTURA ANALIZE

Diplomska naloga je sestavljena iz uvodnega poglavja, osrednjega dela, ki zajema štiri poglavja, in zaključka. Osrednji del naloge sem razdelila na dva dela. V prvem, bolj teoretičnem, se ukvarjam s samo problematiko kritičnih naravnih virov oziroma bolj specifično, diamantov. Drugi del je bolj praktičen, saj sem se osredotočila na konkreten primer – dolgotrajno državljansko vojno v Angoli, kjer so naravni viri odigrali svojo vlogo.

Pri pisanju osrednjega dela sem sledila deduktivni metodi. Najprej sem se posvetila naravnim virom v celoti, ki so po eni strani vzrok za številne vojne oziroma so te vojne sprožili, po drugi strani pa omogočajo nadaljevanje vojn, ki so se začele iz drugih razlogov. Svoje raziskovanje sem nato posvetila diamantom, naravnemu viru, ki sem si ga izbrala za proučevanje. Zanimalo me je predvsem, kakšno vlogo so ti dragi kamni odigrali v konfliktih na afriški celini. Vloga tega naravnega vira prikazana na študiji konkretnega primera: angolske državljanske vojne. Pri pisanju sem v večinoma posluževala analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov. Primarne vire sem uporabljala pri pregledu resolucij Združenih Narodov, s katerimi so Angoli vsilili sankcije, in uradnih listin Kimberliškega

postopka. Ti so mi bili dostopni na uradnih straneh OZN in Kimberliškega postopka. Analizo in interpretacijo sekundarnih virov, predvsem knjig, raznih člankov in poročil ter podatkov, ki sem jih dobila z internetnih strani, sem uporabljala pri raziskovanju splošne problematike naravnih virov, podrobneje diamantov. V pomoč mi je bila pri definiranju naravnih virov kot takih in pri raziskovanju tega, kaj sploh so vojne za vire, kako jih opredeljujejo in delijo različni avtorji. Prav tako sem to metodo uporabljala pri proučevanju Kimberliškega postopka, vojne v Angoli ter vloge, ki so jo diamanti in nafta odigrali v njej. Pri pisanju zgodovine in pri analizi dolgotrajne državljanske vojne, ki je z naravnimi viri bogato državo pahnila v hudo revščino, humanitarno krizo ter ji uničila gospodarstvo, sem uporabljala zgodovinsko metodo. To metodo sem uporabila tudi pri opisu nastanka Kimberliškega postopka. V kombinaciji z zgodovinsko metodo sem uporabljala tudi deskriptivno metodo. To sem uporabila tudi pri pisanju o Kimberliškem postopku, pri analizi kaj sploh je ta postopek, njegovih nalogah in uspešnosti. Deskriptivno metodo sem prav tako uporabljala pri definiranju temeljnih pojmov in pri opisu vloge, ki so jo diamanti in nafta odigrali v vojni. Tekom pisanja naloge sem sledila tudi metodi študije primera. To metodo sem uporabila s tem, ko sem si za proučevanje izbrala diamante kot kritični naravni vir, in Angolo kot državo, kjer je ta naravni vir odigral vlogo financiranja konflikta in s tem omogočil podaljšanje vojne.

Osrednji del naloge se začne z drugim poglavjem, kjer podajam konceptualni okvir naloge, ki omogoča lažje razumevanje same problematike naravnih virov. Tu se dotikam vprašanja, zakaj so naravni viri tako pogosto vzrok za državne in meddržavne konflikte. V tretjem poglavju posvečam večjo pozornost le enemu od kritičnih naravnih virov, diamantom. Analiziram vlogo, ki so jo diamanti odigrali v mnogih vojnah v afriških državah. Četrto poglavje je posvečeno Kimberliškem postopku, ki so ga države, civilna družba in diamantna industrija vzpostavile, da bi omejile nezakonito trgovanje z diamanti. V njem se ukvarjam z vprašanji, kaj sploh je Kimberliški postopek, zakaj in kako je nastal, katere so njegove naloge ter kakšne uspehe je prinesel. Peto poglavje je osredotočeno na Angolo. V njem je podana analiza dolgotrajne državljanske vojne, katere posledice Angola čuti še danes. Odgovarjam na vprašanje, kateri so bili vzroki za vojno in zakaj je ta trajala kar 27 let. Sam potek vojne sem razdelila na tri obdobja: na osamosvojitveno vojno; na vojno v času hladne vojne, ko sta vojskujoči se strani imeli podporo svetovnih velesil; ter na vojno v devetdesetih letih, ki so jo zaznamovali hudi spopadi in izkoriščanje naravnih bogastev. Nekaj pozornosti sem namenila tudi sankcijam, ki jih je Varnostni svet Združenih Narodov vsilil Angoli, konkretnije UNITA. Podala sem tudi kratek pregled mirovniških misij, ki so odigrale svojo vlogo pri lajšanju

humanitarne krize, izvedbi volitev in kasneje pri razoroževanju in demobilizaciji pripadnikov UNITA. V nadaljevanju analiziram, kakšno funkcijo so naravni viri (v mislih imam dva naravna vira nafto in diamante) odigrali v Angoli. Ti dve naravni bogastvi sta vojskujočima se stranema zagotavljali sredstva za nakup orožja ter tako posredno financirali nadaljevanje vojne. Nekaj vrstic je posvečenih današnjemu stanju v Angoli, posledicam vojne in težavam, s katerimi se še vedno sooča. V zaključku pa podajam končne ugotovitve, do katerih sem prišla pri pisanju, ter zavrnem ali potrdim postavljene hipoteze.

Pri svojem delu sem se soočila s problemom dostopnosti virov. Večina virov na to tematiko je zelo splošnih, ali pa se nanašajo na druge afriške države. Nekateri viri so si bili tudi kontraverzni, podatki se niso ujemali, tako da sem večkrat naletela na dilemo, kateremu viru verjeti in sem se morala lotiti nadaljnjega raziskovanja. Nekateri viri (predvsem raziskave in študije profesorjev iz priznanih svetovnih univerz) pa mi niso bili dostopni zaradi plačljivosti strani ali pa, ker so bili za moje namene že zastareli. O problematiki, ki sem si jo izbrala za predmet svojega proučevanja ni virov v slovenskem jeziku, ki bi se poglobljeno ukvarjali s to tematiko. Tako sem se pri analizi posameznih virov soočala tudi s problemi prevajanja in iskanja najbolj primernih izrazov, saj je skoraj vsa literatura v angleškem jeziku.

1.1.4 TEMELJNI POJMI

Za lažje razumevanje besedila bom najprej definirala nekaj ključnih pojmov, ki se tekom naloge večkrat ponavljajo:

1.1.4.1 Naravni viri

Naravni viri so neposredno ali posredno uporabljiva sestavina narave. V širšem pomenu so to vse sestavine narave, ki omogočajo obstoj življenja na zemlji (zrak, voda, tla, živi svet) oziroma zadovoljujejo določene potrebe ljudi (energija, rude, obdelovalna zemlja). V ožjem pomenu pa so to naravne snovi, namenjene proizvodnji polizdelkov ali končnih izdelkov (surovine). Naravne vire delimo na obnovljive (les, divjad, ribe, energija tekoče vode, sonca, vetra) in na neobnovljive (premog, lignit, nafta, zemeljski plin, rude) (Slovenski veliki leksikon H-O 2005, 699).

Glede na izvor lahko naravne vire razdelimo na biotične (življenjske) in abiotične. **Biotični** naravni viri so tisti, ki jih pridobimo iz biosfere. To so gozdovi, vključno s svojimi produkti,

živali, ptice in njihovi produkti, prav tako tudi ribe in drugi morski organizmi. V to kategorijo spadajo tudi minerali, kot je na primer premog in tudi nafta. V to kategorijo sodijo, ker so nastali s pomočjo razkrajanja organskih snovi. **Abiotični** naravni viri pa vključujejo nežive snovi. Primeri abiotičnih naravnih virov so: zemlja, voda, zrak in minerali kot so zlato, srebro, železo, baker, diamanti¹, itd. (The American Heritage Dictionary of the English Language 2006).

Glede na stopnjo razvitosti naravne vire lahko razdelimo na potencialne in dejanske naravne vire. **Potencialni naravni viri** so tisti, ki se nahajajo v neki regiji in jih bo mogoče uporabiti v prihodnosti. To so viri za katere vemo, da obstajajo, ne vemo pa točno, kje in v kakšnih količinah se nahajajo. **Dejanski, sedanji naravni viri** so tisti, katerih zaloge so nam znane. Vemo, kje točno se nahajajo, prav tako so nam znane količine. To so viri, ki jih izkoriščamo v današnjem času. Kot primer lahko navedemo naftne vrtine ob angolski obali. Razvoj dejanskega vira (kot je npr. obdelava lesa) je odvisen od razpoložljive tehnologije in stroškov, ki jih vključuje. Tistemu delu dejanskih naravnih virov, katerih izkoriščanje bo v prihodnje s pomočjo razpoložljive tehnologije prineslo dobičke, pravimo zaloge (rezerve). (ibid.)

¹ Eden od abiotičnih in neobnovljivih naravnih virov so tudi diamanti. Diamant je mineral v vseh barvah, kemično je čist kristaliziran ogljik. Diamant ima Moshevo trdoto 10, kar pomeni, da je najtrši mineral kar jih poznamo. (Mohsovo trdotno lestvico je leta 1812 sestavil nemški geolog in mineralog Friedrich Mohs za merjenje trdote mineralov in umetnih snovi. (Wikipediija 2008a) Mohsova lestvica zajema cela števila od 1 do 10. Lojavec je trdota 1, realne trdote pa 0.03, sadra je trdota 2, realne trdote pa 1.24, kalcit je trdota 3, realne trdote pa 4.50, sledijo fluorit s trdoto 4 in realno trdoto 5.00, apatit s trdoto 5 in realno trdoto 6.50, ortoklaz s trdoto 6 in realno trdoto 37, kremen s trdoto 7 in realno trdoto 120, topaz s trdoto 8 in realno trdoto 175, korund s trdoto 9 in realno trdoto 1000 in diamant s trdoto 10 in realno trdoto 140.000 (Raziskovalno geološko društvo).) Njegova gostota je 3,47-3,55. Nastal je v velikih globinah zemeljske skorje pri visoki temperaturi in visokem tlaku. Primarna nahajališča so vulkanska žrela, matična kamnina pa je kimberlit. Brezbarvne in čistobarvne diamante brusijo zaradi dobrih optičnih lastnosti (visoka lomnost svetlobe, velika disperzija) v drage kamne (briljante). (Veliki splošni leksikon, druga knjiga 1998, 820) Diamant je eden najbolj priljubljenih dragih kamnov. Zaradi svoje ekstremne trdnosti je zelo uporaben v industriji. (Britannica, vol.4 2002, 64) Večino diamantov uporabljajo kot industrijske diamante za brušenje, rezanje in vrtanje. Le četrtina jih je primerna za nakit. Pomembnejše države izvoznice so JAR, Zair, Rusija, Bocvana, Namibija, Angola, Brazilija, Liberija in Sierra Leone. (Veliki splošni leksikon, druga knjiga 1998, 820)

Pri svojem delu pa pogosto uporabljam tudi izraz »krvavi« oziroma konfliktni diamanti – To so nebrušeni diamanti, ki jih uporniška gibanja ali njihovi zavezniki uporabljajo za financiranje bojov katerih namen je uničiti legitimno oblast. (Kimberley Process Certification Scheme 2002, 3) Izraz »krvavi diamanti« se nanaša na diamante, ki so jih izkopali na območjih, ki jih nadzorujejo uporniške sile, ki se upirajo legitimnim in mednarodno priznanim vladam. Trgovanje s konfliktnimi diamanti uporniškimi skupinam omogoča financiranje brutalnih državljanskih vojn, kot so bile vojne v Angoli, Siera Leone in Republiki Kongo (Green Guide 2009). Varnostni svet Združenih narodov konfliktno diamante definira kot nebrušene diamante, ki jih uporniška gibanja ali pa njihovi zavezniki uporabljajo za financiranje konflikta, katerega cilj je spodkopati legitimno oblast (Kimberley Process Certification Scheme 2002, 3).

Kot sem že zgoraj omenila, lahko glede na obnovljivost naravne vire kategoriziramo kot obnovljive in neobnovljive. **Obnovljivi naravni viri** so tisti, ki jih ni težko ponovno ustvariti ali napolniti. Nekateri izmed njih, kot so sončna svetloba, zrak, veter, so nam neprestano na razpolago, poleg tega človekova poraba na količino teh virov nima vpliva. Mnoge obnovljive naravne vire lahko ljudje popolnoma porabijo, ampak se potem obnovijo. Nekateri izmed njih kot so kmetijski pridelki se obnovijo hitro, medtem ko drugi, kot je na primer voda, za to potrebujejo dalj časa. Gozdovi pa za obnovitev potrebujejo še več časa. Pri tem moramo vedeti, da nekateri obnovljivi naravni viri lahko postanejo neobnovljivi, če z njimi ne ravnamo vestno. Za to je krivo človekovo neprimerno ravnanje z njimi (onesnaževanje voda, iztrebljanje živalskih in rastlinskih vrst, nenadzorovano sekanje gozdov). (Renewable Natural Resources 2004) **Neobnovljivi naravni viri** nastajajo tisočletja tekom različnih geoloških obdobj. V to kategorijo sodijo minerali in fosili (fosilna goriva kot so nafta zemeljski plin, premog). Nastajajo ekstremno počasi, zato jih je nemogoče nadomestiti, ko so enkrat izkoriščeni. Njihove količine so omejene. Za neobnovljive naravne vire je značilno, da se ne morejo obnoviti za časa človekovega življenja (College of Agricultural Sciences 2006). Nekatero od teh naravnih virov (železo, baker idr), danes recikliramo in jih na ta način lahko ponovno uporabimo. A s surovinami, kot sta nafta in zemeljski plin, tega ne moremo storiti. Med neobnovljive naravne vire sodijo nafta, premog, plin, uran. (Renewable Natural Resources 2004) Če pogledamo z ekonomskega vidika, naravni viri predstavljajo potencial za dobiček. So tisti faktor proizvodnje, za nastanek katerega ni bilo potrebno vložiti posebnega truda. (Friedman 2000)

Glede na dostopnost in koncentriranost lahko naravne vire razdelimo v štiri skupine. Glede na koncentriranost jih lahko razdelimo na **koncentrirane** in **razpršene** naravne vire. Koncentrirane vire lažje nadzoruje le ena stran v spopadu, medtem ko lahko razpršeni viri prinašajo dobiček večim udeležencem v spopadu. Glede na oddaljenost od centra moči (to je ponavadi državna oblast, vlada) pa jih lahko razdelimo na **bližnje** in **oddaljene**. Za bližnje naravne vire je značilno, da so blizu centra moči in je zato manj verjetno, da bodo prišli v roke upornikom. Oddaljeni viri pa se nahajajo na oddaljenih ozemljih, ob poroznih mejah ali na območju marginalizirane skupine ali na ozemlju skupine, ki je v nasprotju z obstoječim režimom. (Le Billon 2005, 15)

1.1.4.2 Vojne za vire

Spori, ki zadevajo dostop do kritičnih ali dragocenih naravnih virov, lahko pripeljejo do oboroženega spopada. Ta ima lahko obliko regionalnega konflikta, državljanske vojne, meddržavne (obmejne) vojne ali globalne vojne. Ne glede na obliko takšne spore najlažje poimenujemo vojne za vire. (Klare 2002, 25) To so torej oboroženi konflikti, ki se razvijejo do določene stopnje zaradi dostopa do kritičnih surovin ali zaradi njihovega posedovanja. Sam izraz »vojna za vire« se je pojavil v ZDA v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja. Nanašal se je na napetosti, ki so nastale med SZ in ZDA, ko so slednje hotele priti do nafte na Bližnjem vzhodu in do mineralov v Afriki. (Le Billon 2005, 1)

V današnjem času imajo vojne za vire večinoma obliko regionalnega konflikta in državljanske vojne (tu mislim predvsem na afriške države). V nekaterih državah ropanje nafte, mineralov, kovin, dragih kamnov ali lesa omogoča nadaljevanje vojn, ki so se začele iz drugih razlogov. Te vojne so ponavadi sprožila razna nesoglasja ali ideološke razlike. Vojskujoče se strani so imele podporo svetovnih velesil ali drugih zunanjih privržencev. V nekaterih primerih pa naravna bogastva pritegnejo razne skupine, ki so bile politično zatrite ali pa manjšine, ki jim niso bile priznane manjšinske pravice. Te trdijo, da imajo pravico do izkoriščanja naravnih virov, s pomočjo katerih želijo obogateti. Da bi si pridobile ali obdržale nadzor nad donosnimi naravnimi bogastvi (ponavadi je to eden izmed redkih naravnih bogastev države, ki je vir dohodka in moči) začnejo z nasiljem. V drugih primerih je vir konflikta samo izkoriščanje naravnih bogastev. V državah v razvoju gre dobiček od izkoriščanja naravnih virov majhni skupini podjetnikov, vladni eliti ali tujim vlagateljem. Breme izkoriščanja in proizvodnje pa nosi lokalno prebivalstvo. Vse to so primeri znotrajdržavnih konfliktov, ki pa lahko prerastejo v meddržavne vojne za naravne vire. (Renner 2002a) Profesor na Kalifornijski univerzi Michael Ross (ibid.) je v svojih raziskavah ugotovil, da bogastvo z naravnimi viri igra pomembno vlogo pri izbruhu konflikta, prav tako ga lahko podaljša. Na intenzivnost konflikta pa imajo mešane učinke. V nekaterih vojnah odigrajo očitno vlogo, medtem ko v drugih njihov vpliv ni tako očiten.

Vojne za vire se pojavljajo tudi zaradi pomanjkanja le-teh². V svetu namreč iz dneva v dan narašča potreba in povpraševanje po naravnih virih kot so nafta, minerali in voda. Posledično se povečuje tudi število sporov glede lastništva teh primarnih surovin. Vzrok za vojno nikoli

² Vzrok za to sta pretirana uporaba in izčrpanost zalog.

nista istočasno pomanjkanje naravnih virov in bogastvo z naravnimi viri. Kjer je bogastvo z naravnimi viri ključni faktor za vojno, gre ponavadi za neobnovljive naravne vire. Kjer pa je ključni faktor pomanjkanje naravnih virov, gre ponavadi za vire ki se jih ne da ropati ali z njimi trgovati. V teh vojnah ključno vlogo odigrajo voda in zemlja primerna za obdelovanje. (ibid.)

Glede na to ali so viri skoncentrirani, razpršeni, bližnji ali oddaljeni lahko ločimo več tipov vojn. Razpršeni in hkrati bližnji viri, so pogosto povezani z nemiri in vstajami. Koncentrirani naravni viri, ki so blizu centru oblasti, so povezani z državnimi udari in osamosvojitvenimi vojnami oziroma vmešavanjem tretje strani. Vire, ki so hkrati koncentrirani in oddaljeni od centra oblasti, lahko povežemo z odcepitvijo (območje bogato z naravnimi viri se želi odcepiti, osamosvojiti od ostalega dela države). Če so viri razpršeni in hkrati oddaljeni od centra oblasti³ je velika možnost, da bodo na teh območjih oblast prevzeli gospodarji vojne. (Le Billon 2005, 15–18) V vojnah za vire je večina nasilja usmerjena proti civilnemu prebivalstvu. Ker je glavni cilj uveljaviti popoln nadzor nad naravnimi bogastvi, uporniške skupine pogosto ustrahujejo lokalno prebivalstvo, da se jim popolnoma podredi, ali pa jih nasilno preženejo iz območja, bogatega z surovinami (Renner 2002a, 13).

1.1.4.3 Vojna

V besedilu uporabljam izraz vojna. Rada bi opozorila, da s tem izrazom mislim na državljansko vojno, ki se je v Angoli odvijala med leti 1975 in 2002. Med pojmom 'vojna' in 'državljska vojna' je sicer bistvena razlika. V primerih, kjer bi lahko prišlo do zmede, jasno navajam, za katero vrsto vojne gre. V nadaljevanju so za lažje razlikovanje podane definicije vojne in državljanske vojne.

Vojna je koncept, s katerim so se začeli ukvarjati že v daljni preteklosti. Pojmovanja vojne so se tekom zgodovine spreminjala in dopolnjevala, zato so definicije vojne zelo različne. Z družbenim napredkom in razvojem tehnologije je postala vojna bolj kompleksna, prav tako pa tudi njene definicije.

³ Tu gre za območja ob mejah ali območja, ki so zelo oddaljena od centra oblasti. Na takih območjih je izkoriščanje naravnih virov kot so les in diamanti zelo enostavno in dobičkonosno saj je vladni nadzor nad temi območji minimalen.

- Vojna je oborožen spopad dveh ali več držav ali njihovih oboroženih sil; dveh ali več vojsk; oboroženega osvobodilnega, revolucionarnega, verskega, strankarskega ali drugega gibanja z državno oblastjo (Slovenski veliki leksikon P-Ž 2005, 795).
- Vojna je vsestranski, močan in množičen spopad držav, vojaško-političnih zvez in različnih družbenih sil znotraj države. V spopadu se organizirano in množično uporablja oboroženo nasilje in izvaja oborožen boj za doseganje političnih, ekonomskih in vojaških ciljev družbenih razredov, držav ali narodov. Vključuje tudi druge oblike boja (političen, ekonomski, psihološki ...), kar vodi v totalen spopad. K. von Clausewitz je vojno definiral kot nadaljevanje politike z drugimi sredstvi. Je najbolj groba oblika političnega boja. Delitev vojne delimo na pravične in nepravične, po obsegu na svetovne in lokalne, glede na uporabljena sredstva pa na jedrske in konvencionalne, hladne, psihološke, specialne, omejene in druge. Po mednarodnem pravu je vojna lahko napadalna ali obrambna. Pravila mednarodnega vojnega prava vojno omejujejo. Z listino OZN je napadalna vojna prepovedana, ker je po mednarodnem pravu zločin (Veliki splošni leksikon, osma knjiga 1998, 4713).
- Vojna je izredno zaostren družbeni spopad, v katerem se družbene skupnosti (plemena, ljudstva, narodi, razredi, rasne, etnične, verske in druge skupnosti), gibanja, države in združenja držav kontinuirano in organizirano na vseh straneh borijo za uveljavitev svojih ciljev, ob pretežni uporabi množičnega oboroženega boja, ki po obsegu in posledicah bistveno presega druge oblike oboroženega nasilja na isti ravni družbenega razvoja in vojaške tehnologije (Bebler v Enciklopedija Slovenije 2000, 315).

V okviru definicij vojne podajam tudi definicije državljanske vojne. **Državlјanska vojna** je oborožen boj političnih, narodnih, socialnih ali verskih skupin med seboj ali proti vladi. Državlјanska vojna je dogajanje znotraj države. Druge države se ne smejo vmešavati, razen na prošnjo legalne vlade. Premagani udeleženci v državljanski vojni se obravnavajo kot uporniki in izdajalci, po ženevski konvenciji pa imajo pravico do sodne obravnave (Veliki splošni leksikon, druga knjiga 1998, 888).

Kurtz (1999) pa je državljansko vojno definiral kot večji, trajen in nasilen spopad med državnimi oboroženimi silami in uporniškimi silami, v katere so večinoma vključeni prebivalci države. Državlјanske vojne imajo tri jasne funkcije:

1. So notranji konflikti.
2. V njih so udeležene vladne sile, ki se borijo proti upornikom. Za državljansko vojno gre samo v primeru, da so v konfliktu udeležene vladne sile in uporniki. Če so v udeležence v konfliktu samo nevladne skupine, kot so npr. vaške skupnosti, ne gre za državljansko vojno.
3. Uporniki morajo biti dovolj močni, da so se sposobni učinkovito upirati.

Če vladne sile izvajajo nasilje nad prebivalstvom, to pa se ni sposobno upreti, ker nima sredstev za upor, potem to ni državljanska vojna, ampak gre za pokol oziroma genocid (Kurtz 1999, 279–280).

Po definiciji Vojne enciklopedije (1927, 275) je državljanska vojna oborožen spopad med oblastjo in njenimi oboroženimi silami na eni strani, ter revolucionarnimi silami, ki težijo k prevzemu oblasti, na drugi strani. Pogosto je posledica nakopičenih in nerešenih družbenih, ekonomskih, političnih in drugih nesoglasij.

2 NARAVNI VIRI KOT VZROK ZA MNOGE VOJNE

Med okoljem, naravnimi viri, konflikti in varnostjo obstajajo številne povezave. Veliko je držav, za katere velja, da so njihovi bogati neobnovljivi in obnovljivi viri (kot so nafta, kovine in rudnine, diamanti in drugi dragi kamni, les ter voda) prispevali k podžiganju konfliktov. Konzervativne ocene pravijo, da je izkoriščanje naravnih virov pripomoglo k začetku ali nadaljevanju vsaj ene četrte konflikto, ki so te države pestili v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Številne oborožene frakcije, vpletene v državljansko vojno, vključno z vladnimi silami, so svoje vojaške aktivnosti in nakup orožja financirale s plenjenjem naravnih virov. Te so si prilastile na ilegalen način in jih prodale na črnem in sivem trgu (Renner 2004b).

Ropanje naravnih virov v vojnih conah so vojskujoče se strani izvajale na več načinov (ibid.):

- zasegle so že pridobljene surovine,
- na območjih pod njihovim nadzorom so same kopale in plenile,
- z orožjem so prisilile civiliste, da so za njih črpali vire,
- obdavčili so tiste, ki so naravne vire pridobivali, ali pa so zahtevali odkupnino za izkoriščanje, preden so dobrine lahko nadaljevale pot na trg, kamor so bile namenjene,

- v nekaterih primerih pa so gospodarji vojne in vlade podjetjem sumljivega značaja dajali nezakonite koncesije.

S pomočjo izkoriščanja bogatih naravnih virov na vojnih območjih, so si podkupljive vlade, gospodarji vojn in uporniki zagotovili orožje in nagrebli veliko bogastvo. Tako so se države zapletle v začaran krog: ropanje naravnih virov je omogočalo nadaljevanje vojne, obenem pa je neprestano nasilno stanje upravičevalo, opravičevalo in spodbujalo nadaljnje plenjenje. Tudi če se je vojna končala, so ilegalne mreže nadaljevale z izkoriščanjem najdišč. V takih primerih so se bogati naravni viri izkazali za prekletstvo države. Sprožili so tok trgovine z orožjem, kršenje človekovih pravic, humanitarne krize ter uničevanje okolja (Renner 2004b).

Renner (2004b, 2–3) v svojem predavanju o naravnih virih in vzrokih za oborožene konflikte loči več tipov vojn za vire. Loči jih glede na njihovo gonilno silo.

1. V nekaterih državah v razvoju je ropanje naravnih virov omogočilo nadaljevanje vojne, ki se je začela iz drugih razlogov. Naravni viri so šibkejši strani nudili finančno podporo, kar ji je omogočilo in jo motiviralo, da je vojno nadaljevala (Le Billon 2005, 12). Ponavadi so državljansko vojno sprožili razni spori ali ideološke razlike (Renner 2002a, 22). Le Billon (ibid.) dodaja, da lahko dostop do naravnih virov vojno tudi skrajša. Zmanjša koncentracijo dohodkov v rokah ene strani, poleg tega pa lahko upornike pripravi do tega, da prej pristopijo k pogajanjem. Lep primer takih držav so Angola, Afganistan in Kolumbija.
2. V drugih primerih pa je bil čar donosnih naravnih virov povod, da so vlade, gospodarji vojne in kriminalne združbe pričele z nasiljem, da bi dobile ali utrdile nadzor nad temi viri. Primer takih držav sta Sierra Leone in Liberija, kjer je uporniška RUF začela državljansko vojno, ker je hotela dobiti nadzor nad z diamanti bogatimi predeli države. Upornike v Sierra Leone je iz Liberije podpiral Charles Taylor, ki je v svoji lastni državi začel državljansko vojno. Z izkoriščanjem lesnega bogastva in drugih naravnih virov si je hotel nakopičiti čim večje bogastvo.

Delno v to skupino sodita tudi Sudan in DRK. (Renner 2004b, 2–3)

3. Konflikti so izbruhnili tudi v nekaterih državah, kjer se dobiček od črpanja nafte, rudarstva in gozdarstva steka v roke tujih investitorjev in maloštevilne domače elite. Socialne posledice in posledice v okolju pa nosi lokalno prebivalstvo. (ibid.)
4. S tem, ko se vedno hitreje povečuje svetovna potreba po gorivu, mineralih, vodi in drugih osnovnih potrebščinah, se množijo tudi spori glede lastništva in dostopa do teh

virov. Svetovne sile vedno pogosteje podpirajo represivne lokalne vlade ter se z drugimi državami uvoznicami borijo za dostop do virov. Da bi si »zavarovale« nemoteno oskrbo z naravnim virom, se celo vtikajo v politiko države, iz katere uvažajo vir (tako so se npr. ZDA vtaknile v politiko Iraka). (ibid.)

Ekonomista Collier and Hoeffler pravita, da je obstoj naravnih bogastev in možnost njihovega plenjenja lahko motiv za upor ali pa olajševalni dejavnik države. Collier poudarja, da je posledica številnih državljanskih vojn nazadovanje razvoja. Za države, ki so vpletene v državljanske vojne je značilno, da se njihov razvoj popolnoma ustavi, če že ne nazaduje. Poleg tega se državljanske vojne ne ustavijo na meji države, ampak seže njihov vpliv v sosednje države. Pogosto se dogaja, predvsem v afriških državah, da se tudi sosednje država zaplete v državljansko vojno svoje sosede. Če nič drugega, se vanje začnejo zgrinjati trume beguncev, ki za te države predstavljajo veliko ekonomsko breme ter sčasoma, zaradi širjenja nalezljivih bolezni, tudi zdravstven problem. (Bannon in Collier 2003,1) Collier in Hoeffler sta raziskovala povezavo med naravnimi viri in konflikti. Ugotovila sta, da so pri tem pomembni trije faktorji: dohodek na prebivalca, stopnja gospodarske rasti in struktura gospodarstva (odvisnost od izvoza).

Naravni viri so pogosto povezani s konflikti. Uporniška gibanja ponavadi nimajo sponzorja, ki bi jih finančno podpiral. (Primeri, da bi aktivnosti upornikov financirala druga država, so redki. Seveda s tem mislim na obdobje po koncu hladne vojne.) To pomeni, da se morajo uporniki poleg tega, da se ukvarjajo z vojaškimi operacijami, ukvarjati še s poslom, ki jim prinaša dovolj velika finančna sredstva, da lahko financirajo svoje aktivnosti. Na žalost je uporniškimi gibanjem najbližje organizirano nasilje. Uporniki so iz vojaških razlogov omejeni na manjša območja, zato se pogosto zatekajo k raznim oblikam izsiljevanja, izkoriščanja in trgovanja z naravnimi dobrinami. Na območjih, kjer naravni viri prinašajo veliko dobička in so lahko dostopni, lahko uporniki nemoteno izvajajo nasilje, izsiljujejo prebivalstvo ali pa se virov poslužijo kar sami.

Lep primer direktnega izkoriščanja »darov narave« predstavljajo konfliktni diamanti v Angoli in Sierra Leone. Aluvialni diamanti, ki sta jih državi polni, so za namene upornikov idealni. So lahko dostopni, proces pridobivanja je enostaven, poleg tega pa so diamanti majhni in imajo veliko tržno vrednost. Da se jih dobro skriti, transport je enostaven, mednarodni trg pa lahko dostopen. (Bannon in Collier 2003, 4) Tudi drugi naravni viri kot so koltan, droge, zlato

in les so pogosto povezani z državljanskimi vojnami v državah v razvoju. V tistih državah, ki živijo od izvoza kmetijskih pridelkov, uporniške skupine niso direktno povezane s pridelovanjem in predelavo teh pridelkov, pač pa pridelovalcem in trgovcem vsilijo neformalne davke. Najbolj nenavaden primer so prepovedane droge, ki imajo zaradi svoje nelegalnosti zelo visoko vrednost. A uporniki obdavčijo tudi manj dobičkonosne dobrine. Na primer, v Sierra Leone je RUF uvedla davek na kavo. To je bilo, še preden se je usmerila na diamante (ibid.)

Uporniki se pogosto osredotočajo na vire, ki so jim lahko dostopni in za izkoriščanje katerih ni potrebna visoka tehnologija, ki si jo uporniške skupine ponavadi ne morejo privoščiti. Če je v igri visoka tehnologija, se uporniki osredotočijo na mednarodna podjetja in jih izsiljujejo za denar z grožnjo, da bodo uničili njihovo infrastrukturo, kot so naftni ali plinski vodi (ibid.). Raziskave, ki sta jih izvedla Collier in Hoeffler so pokazale, da je statistično gledano večja možnost, da se bodo v državi pojavila separatistična gibanja, če je ta bogata z naravnimi viri. Tudi Renner (2004) ugotavlja, da so nekatere države bolj dovzetne za konflikte, povezane z naravnimi viri. Možnost je še toliko večja, če naravni viri vključujejo nafto (Collier 2003,7). Za države, bogate z nafto in minerali, je še posebno značilno, da so zelo šibke na področju človeškega razvoja. Zanje sta značilna predvsem nerazvito zdravstvo in šolstvo (Renner 2004, 4). Nekatera državna gospodarstva postanejo preveč odvisna od enega ali nekaj naravnih virov. Tveganje za konflikt se v državah z nizkim dohodkom lahko poveča tudi v primeru, če odkrijejo nov naravni vir, ki je bolj donosen od virov, ki jih je država premogla prej, še posebej, če je ta na novo odkriti vir nafta (Collier 2003, 7; Renner 2004).

Slabo vodenje države, ki se odraža v šibkih javnih službah in institucijah, in korupcija sta prav tako lahko vzrok za pojav uporniških gibanj in za državljansko vojno. V primeru, da imajo uporniška gibanja v skorumpirani in slabo vodeni državi možnost, da se polastijo bogatih naravnih bogastev, je verjetnost, da se bodo pojavila uporniška gibanja, ki se bodo slej ko prej zapletla v vojno, toliko večja (ibid.). Vse to (slabo vladanje, korupcija, prevelika odvisnost od enega vira, slabo zdravstvo in šolstvo) povečuje družbeni razkol, še posebej, če je v državi več etničnih skupin, če obstajajo velike razlike med vladajočo elito in revno večino ter če se država sooča s pomanjkanjem ekonomskih in političnih priložnosti. V takih primerih je nadzor nad naravnimi bogastvi edina možna pot do moči in bogastva, Zatekanje k nasilju povečujejo še velike količine lahko dostopnega orožja, predvsem lahkega osebne orožja, ki je v državljanskih vojnah današnjega časa vsesplošno uporabljeno (Renner 2004b, 4).

V državah z velikimi naravnimi bogastvi državljanske vojne ponavadi trajajo dlje, saj naravni viri omogočajo nadaljevanje vojne. Ko v državi enkrat izbruhne vojna, ima ponavadi zelo negativen učinek na gospodarstvo te države. Ker druge veje gospodarstva nazadujejo, postaja država vedno bolj odvisna od svojih naravnih bogastev, kar pomeni, da je vojno težje končati. Tudi ko je vojna enkrat končana, je zaradi odvisnosti od naravnih virov, večja možnost, da bo ta ponovno izbruhnila. Izkoriščanje naravnih virov sproži, zaostri ali pa vzdržuje oborožen konflikt. Ker izkoriščanje virov podaljšuje vojne, je posredno povezano z lakoto, širjenjem nalezljivih bolezni in razseljevanjem prebivalstva (Collier 2003, 7). Izkoriščanje naravnih virov in s tem povezane vojne imajo negativen učinek na okolje. Večina teh konfliktov se odvija na območjih z bogato floro in favno, na območjih, kjer so še nedotaknjeni gozdovi, bogati z življenjem. Večino virov na vojnih območjih se črpa na nezakonit način, rudarji in drvarji pa hočejo svoje delo opraviti čim hitreje, preden izgubijo nadzor nad območjem. Tako ne pazijo na okolje in ne ravnavo odgovorno (Renner 2004b). Največji paradoks pa je, da bogati naravni viri že tako revne države pahnejo v še večjo revščino, namesto da bi jim omogočali razvoj in blaginjo (Collier 2003, 7). Tako imajo naravni viri lahko ravno obraten učinek od zelenega. Namesto da bi državi prinesli bogastvo, jo pahnejo v še večjo bedo. Velika večina virov, ki spodbujajo in financirajo državljanske vojne, se vključijo v svetovno ekonomijo: ti viri pridejo na svetovni trg, v tržne procese so vključeni posredniki, trgovci, investitorji, finančni posredniki in tuja podjetja, ki ponavadi črpajo bogastva držav v razvoju. (ibid.)

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so raziskovali vzroke za mnoge državljanske vojne. Ugotovili so, da naravni viri pogosto odigrajo ključno vlogo v državljanskih vojnah, saj sprožijo, podaljšajo ali pa financirajo konflikt. Viri, ki predstavljajo jabolko spora so v prvi vrsti nafta in rudnine (koltan, diamanti, zlato in drugi dragi kamni), pogosto pa tudi les in voda. V kar nekaj konfliktih so pomembno vlogo odigrale droge, če jih štejemo med naravne vire. V večino konfliktov je vključenih več naravnih virov in ne le eden (Ross v Bannon in Collier 2003, 18). Konflikti, povezani z naravnimi viri, so še posebno problematični v afriških državah. Večina državljanskih vojn, ki so potekale v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, se je odvijala v Afriških državah. Tam so bile vojne mnogo bolj krute od tistih, ki so se odvijale drugod po svetu. Med leti 1970-1980 lahko kar polovico notranjih državnih konfliktov v Afriki klasificiramo kot državljansko vojno. V devetdesetih letih se je to število še povečalo, saj je bilo v tem obdobju, od vseh notranjih konfliktov kar 2/3 državljanskih vojn. (ibid.)

Pri vojnah, povezanih z naravnimi viri, moramo pojasniti dve stvari. Prvič, naravni viri nikoli niso edini vzrok za spor. Vsak spor je zapleten splet okoliščin. Pogosto svoje prispevajo revščina, etnična in verska nesoglasja, predvsem pa nestabilne vlade. Pogosto se dogaja, da so države, bogate z naravnimi viri, bolj dovzetne za izbruh državljanske vojne. Ko pa ta enkrat izbruhne, jo je toliko težje končati. Drugič, odvisnost od naravnih virov še ne pomeni, da je državljanska vojna neizogibna. Naravna bogastva resda povečajo možnost državljanske vojne, a to ne pomeni, da se bo država tudi zapletla vanjo. Verjetnost za izbruh vojne lahko zmanjšajo boljša politika ter preusmerjanje dobička od naravnih virov v šolstvo, zdravstvo in zmanjšanje revščine. (Ross v Bannon in Collier 2003, 19; Le Billon 2005, 13)

Poleg tega pa poznamo štiri poti, po katerih lahko naravni viri državo pripeljejo do državljanske vojne (Ross v Bannon in Collier 2003):

- **vpliv, ki ga imajo na ekonomijo.** Zmanjšana gospodarska rast in večja revščina sta dva ekonomska učinka, ki državo, močno odvisno od naravnih virov, hitreje pripeljeta v državljansko vojno. Collier in Hoeffler sta ugotovila, da je večja verjetnost, da bo izbruhnila državljanska vojna, če gospodarska rast začne upadati. Za revščino velja podobno. Večja kot je revščina, hitreje se bo država zapletla v državljansko vojno. Kadar sta revščina in nezaposlenost zelo razširjena, uporniške skupine lažje rekrutirajo nove člane;
- **vpliv na vlade držav.** Odvisnost od naravnih virov vpliva tudi na same vlade držav. Te so ponavadi šibke (ne morejo reševati socialnih konfliktov, ljudem zagotavljati izobraževanja in zdravstvene oskrbe), prežete so s korupcijo in neodgovorne. Tako niso sposobne reševati konfliktov, temveč jih ponavadi še zaostrijo;
- **vpliv na ljudi, ki živijo v regijah, bogatimi z viri.** Tu imajo viri posreden vpliv. Ljudje, ki živijo na območjih z bogatimi naravnimi viri imajo večjo željo po odcepitvi;
- **vpliv, ki ga imajo naravni viri na uporniška gibanja.** S pomočjo naravnih virov uporniška gibanja financirajo svoje aktivnosti.

V vojnah za vire ponavadi največjo ceno plača civilno prebivalstvo. Uporniška gibanja, ki si želijo zagotoviti popoln nadzor nad naravnimi viri, nad lokalnim prebivalstvom zganjajo teror in jih s tem prisilijo, da se jim podredijo ali pa jih preženejo iz območja. Mlade fante pogosto spremenijo v otroke vojake, dekleta pa v spolne sužnje za starejše

bojevnike. Mnogi bojevniki so prisiljeni, da izvajajo genocid nad lastnimi sorodniki (Renner 2002a, 14).

Tako naravni viri pomembno vplivajo na državljanske vojne, tako je bilo v preteklosti in bo najverjetneje tudi v prihodnje. Viri kot so nafta, diamanti, voda in les bodo zaradi vse večjega izkoriščanja in manjših zalog v prihodnje vzrok za mnoge vojne za vire, predvsem v afriških državah. Te ne bodo vključevale svetovnih velesil, ampak uporniška gibanja, gospodarje vojne in skorumpirane vlade (Zellen 2008). Eden takšnih virov, ki je v preteklosti državam imetnicam povzročil že veliko gorja; dolgoletne državljanske vojne in hude humanitarne nesreče, so diamanti.

3 KRVAVI ALI KONFLIKTNI DIAMANTI IN NJIHOVA VLOGA V VOJNAH NA AFRIŠKI CELINI

Diamanti so eden od tistih naravnih virov, za katere je znano, da se že dolgo uporabljajo za financiranje državljanskih vojn. To velja za Angolo, Demokratično republiko Kongo (DRK), Sierra Leone in Liberijo (Diamonds and Civil War 2009). Namesto, da bi to naravno bogastvo v države prineslo blaginjo, razvoj in udobno življenje, je ravno obratno. Diamanti za marsikatero državo pomenijo prekletstvo, saj so se zaradi njih zapletle v vojno, ki jim ni prinesla nič drugega kot še večjo revščino, stagnacijo ali celo nazadovanje družbenega in ekonomskega sistema ter skorumpirano, v večini diktatorsko oblast. Posledica teh vojn so milijoni mrtvih in razseljenih ljudi. Denar od diamantov – ki ga najprej operejo – pa za financiranje svojih aktivnosti uporabljajo tudi teroristične skupine, kot je al-Qaeda (Cunningham-Reid 2003).

Uporniki so za kopanje diamantov izkoriščali lokalno prebivalstvo ali pa so v ta namen najeli ilegalne kopalce, t.i. garimperions. Ljudi, ki v odprtih rudnikih kopljejo za diamanti, ali se potapljujejo na dno rek, v tako delo žene obup ter želja po hitrem zaslužku. Pogosto niti ne vedo, kaj se zgodi z diamanti, ki jih iščejo. Zanima jih le borna plača, ki jo dobijo s prodajo dragih kamnov, katerih cena se kasneje močno dvigne. Paradoksalno je, da je rudar, ki te diamante koplje, na repu prehranjevalne verige in si niti ne more privoščiti, da bi svoje blago pošteno prodal. Vzeti mora, koliko mu ponudijo, kar je ponavadi zelo malo. Rudarji imajo

delodajalce ali sponzorje, ki jim dajejo hrano. V zameno ti »sponzorji« pričakujejo, da jim bodo rudarji prodali najdene diamante. Izkupiček od prodaje je zelo majhen, saj se rudarji niti ne zavedajo prave vrednosti kamnov, ki jih kopljejo (Cunningham-Reid 2003).

V nekaterih primerih so bili diamanti vzrok za vojne, v drugih pa so s svojo tržno vrednostjo pripomogli k financiranju le-teh. Denar, dobljen s prodajo diamantov, ki so jih tihotapili z uporniških območij na severnem delu Slonokoščene obale in vzhodnega Konga, so oprali, od njega niso plačali davkov in uporabili so ga za organiziran kriminal. Le nekaj afriških držav ima dejansko korist od diamantov. Angola, DRK, Sierra Leone in Liberija pa si še vedno niso popolnoma opomogle od opustošenja, ki so ga za seboj pustile več let trajajoče vojne (Global Witness 2009a).

Nevladna organizacija Global Witness je leta 1998 sprožila kampanjo »Boj proti konfliktnim diamantom«. S to kampanjo je civilni javnosti razkrila vlogo, ki jo odigrajo diamanti pri financiranju vojn in konfliktov. Razkrito je bilo, da diamanta industrija trguje s konfliktnimi diamanti (ibid.). Svoje je prispeval tudi Hollywood s filmom *Blood Diamonds*. Ljudje so postali bolj osveščeni, zaradi slabe vesti niso želeli kupovati dragih kamnov, 'omadeževanih s krvjo' (Diamanti so večni (in krvavi) 2007). Prodaja diamantnega nakita je upadla, vlade in trgovci z diamanti pa so bili prisiljeni ukrepati. Tako so se maja 2000 v južnoafriškem mestecu Kimberley zbrali predstavniki držav, v katerih pridobijo največ diamantov, diamantne industrije in nevladnih organizacij. Srečanje, ki ga je gostila Južnoafriška republika, je bilo začetek triletnih pogajanj, ki so na koncu privedla do programa KPCS, ki je stopil v veljavo 2003 (Global Witness 2009b). Kimberliški program predstavlja pomemben segment pri omejevanju trgovine s konfliktnimi diamanti in z nezakonitimi diamanti, zato mu bom v nadaljevanju namenila več pozornosti. Poleg tega je Svetovni diamantni svet uvedel Sistem garancij za diamante, ki so ga odobrile vse članice KPCS. V skladu s tem sistemom morajo vsi računi vsebovati naslednje potrdilo⁴: »Diamanti, za katere se izdaja ta račun, so bili kupljeni v skladu z resolucijami Združenih narodov in od legitimnega vira, ki ni vključen v financiranje konfliktov. Na podlagi lastnih in/ali pisnih zagotovil, ki jih je priskrbel dobavitelj diamantov, spodaj podpisani garantira, da so diamanti nekonfliktni.« (Dianondfacts.org 2009a)

⁴ Za primer potrdila glej prilogo B.

Poleg tega potrdila morajo trgovci voditi evidenco garancij kupcev in dobaviteljev. Te evidence morajo vsako leto pregledati nadzorniki podjetij. Iz teh evidenc mora biti razvidno, da dobavitelj izpolnjuje priporočila KP. Če podjetje ne sledi zgornjim načelom, ga izključijo iz trgovskih organizacij (ibid.)

Združenja diamantnih organizacij in njihove članice so sprejele še dodatna načela za samonadzor (Wikipedia 2008b):

- Trgovali bodo samo s podjetji, ki imajo na računih garancijo.
- Diamantov ne bodo kupovali iz sumljivih virov ali od neznanih dobaviteljev, oziroma od dobaviteljev, ki prihajajo iz države, ki ni članica KP.
- Diamantov ne bodo kupovali od nobenega vira, za katerega je znano, da je kršil vladna določila, ki omejujejo trgovino s konfliktnimi diamanti.
- Ne bodo kupovali v regiji ali iz regije, za katero je znano, da jo preplavljajo konfliktni diamanti.
- Ne bodo vede prodajali in/ali kupovali konfliktnih diamantov ali pomagali pri prodaji konfliktnih diamantov.
- Vsi zaposleni v podjetju bodo dobro obveščeni o resolucijah in vladnih predpisih, ki omejujejo trgovino s konfliktnimi diamanti.

Nezakonito trgovanje z diamanti je ena največjih groženj, ki dandanes ogrožajo kimberliški dogovor. Šest let po sprejetju tega dogovora je trgovanje konfliktnimi diamanti prej pravilo kot izjema (Global Witness 2009b). Global Witness je med drugim začel kampanjo za boj proti konfliktnim diamantom, s katero od vlad sodelujočih držav zahteva, da izboljšajo izvajanje kimberliškega dogovora. Pri Global Witness pravijo, da mora KP od vlad zahtevati, da poostrijo nadzor nad trgovanjem z diamanti in tako preprečijo, da bi diamantna industrija trgovala s konfliktnimi diamanti. Diamantna industrija pa mora postati bolj odgovorna in poštena (Global Witness 2009b).

Posledica večjega nadzora nad pretokom diamantov je nižje število konfliktnih diamantov. Konfliktnih diamantov je danes mnogo manj kot jih je bilo pred nekaj leti. Danes je 99% diamantov »čistih«, kar pomeni, da je le 1% pridobljenih na nezakonit način. A ta številka je še vedno prevelika. Poleg tega je nerealna. Odraža le površinsko sliko. Objava višje številke bi utegnila sprožiti negativen odziv javnosti, tega pa si diamantna industrija ne želi. Global Witness opozarja, da v ta 1 % niso všteti pretihotapljeni diamanti in nezakoniti diamanti – ti

so pridobljeni v nezakonitih rudnikih, kjer so neznosni pogoji za delo. Če upoštevamo še te, se številka povzpne se na okoli 20% in ni več tako majhna (Duke 2006). Razliko med konfliktnimi, nezakonitimi in čistimi (legalnimi) diamanti je zelo težko opaziti. Diamante se da brez težav skriti in pretihotapiti čez mejo. Tudi pri legalnih transakcijah se diamanti večkrat premešajo in večkrat prodajo. Poleg tega jih prepošiljajo iz ene države v drugo, preden prispejo na končni cilj. Tako se lahko nezakoniti in konfliktni diamanti neopazno pomešajo med legalne (Renner 2002a, 11). Po mnenju Global Witness obstaja neposredna povezava med nezakonitimi diamanti in konfliktnimi diamanti. Temu mnenju nasprotujejo Združeni Narodi, ki strogo razlikujejo med diamanti, pretihotapljenimi v času miru, (nezakoniti diamanti, an. illicit diamonds) in diamanti, ki jih kopljejo uporniki v času konflikta (konfliktni diamanti, an. conflict diamonds). Število konfliktnih diamantov je močno upadlo takrat, ko so se končale »diamantne vojne«, kot so vojna v Angoli, Demokratični republiki Kongo, Sierra Leone. V času, ko so v teh državah divjale državljanske vojne, so diamanti upornikov predstavljali 15% ali celo več svetovne trgovine z diamanti (Duke 2006). Poleg tega so v času vojn uporniki diamante prodajali po nizki ceni, tako da se je bilo težko upreti dobri ponudbi. Skušnja je bila toliko večja, če so bili kamni visoke kakovosti. Na svetovni ravni rezani in brušeni diamanti na leto prinesejo okoli 60 milijard dolarjev dobička. (Duke 2006).

V Afriških državah kot so Sierra Leone, DRK, Republika Kongo, Liberija, Slonokoščena Obala in Angola, so uporniki diamante zlorabljali za financiranje vojne. V njih je vojna že končana, uporniki nič več ne trgujejo s konfliktnimi diamanti. Države so članice Kimberliškega postopka. Le Slonokoščena obala je še vedno podvržena sankcijam Združenih Narodov – ima prepoved pridobivanja in trgovanja z diamanti (Diamondfacts.org 2009b). V teh afriških državah, ki so jih v devetdesetih letih pretresale državljanske vojne, danes upajo, da jim bodo diamanti in drugi naravni viri pomagali pri rekonstrukciji države. A na žalost se večina bogastva, od prodaje diamantov ne vrne nazaj k ljudem, niti v državo. Bogastvo ostane v rokah posameznikov, ki imajo nadzor nad poslom. Tako prebivalstvo od svojega bogastva nima nobene koristi.

4 KIMBERLIŠKI POSTOPEK KOT POSKUS OMEJEVANJA NEZAKONITEGA TRGOVANJA Z DIAMANTI

4.1 KIMBERLIŠKI POSTOPEK

Kimberliški postopek (Kimberley Process) (v nadaljevanju KP) je skupna iniciativa vlad držav, v katerih pridobijo največ diamantov, diamantne industrije in civilne družbe, da bi omejili, če že ne ustavili tisto trgovanje z diamanti, katerega izkupiček je namenjen financiranju oboroženih konfliktov. Sem sodi trgovanje z nebrušenimi diamanti, ki uporniškim gibanjem prinaša denar, s katerim financirajo upor proti legitimni vladi. To nezakonito trgovanje je desetletja financiralo konflikte v državah kot so Angola, Slonokoščena obala, Demokratična republika Kongo in Sierra Leone (Kimberley Process 2009).

Kimberliški postopek označevanja diamantov (KPCS) je tudi ime za dokument, ki je nastal kot rezultat dela zgoraj omenjene iniciative. Sprejet je bil leta 2002. Začetki Kimberliškega postopka segajo v leto 2000 oziroma celo v leto 1998. Takrat je organizacija Global Witness (Svetovna priča) v okviru raziskave o povezanosti naravnih virov in konfliktov sprožila kampanjo, v kateri je opozorila na vlogo diamantov pri financiranju konfliktov. Naraščajoči pritisk nevladnih organizacij je od vlad in diamantne industrije zahteval, da ukrepajo in ustavijo trgovanje s krvavimi diamanti. Tako so se leta 2000 južnoafriške države, proizvajalke diamantov, predstavniki diamantne industrije in nevladnih organizacij (GW, PAK in druge) sestali v mestu Kimberley z namenom, da bi našli rešitev, kako preprečiti trgovanje s konfliktnimi oziroma krvavimi diamanti. Prav tako so hoteli preprečiti financiranje vojn s pomočjo prodaje diamantov (Kimberley Process 2009a).

Cilj oziroma namen KP je:

- ustaviti nezakonito trgovanje z nebrušenimi diamanti, ki je upornikom vir sredstev za oboroženih konfliktov, s katerimi bi radi strmoglavili legitimno oblast,
- zaščititi legitimno diamantno industrijo, od katere je odvisen socialno-ekonomski razvoj marsikatere države,

- ustvariti in izvrševati mednarodni postopek za označevanje izvora nebrušenih diamantov. Ta postopek temelji predvsem na državnih sistemih označevanja in mednarodnih standardih (UN GA/10011 2002).

Decembra 2000 generalna skupščina ZN sprejela resolucijo, ki je podprla ustanovitev mednarodnega sistema za označevanje nebrušenih diamantov, kar je po dveh letih pogajanj med vladami, diamantno industrijo in civilno družbo, pripeljalo do sprejetja dokumenta, imenovanega KPCS (Kimberley Process Certification Scheme) – Kimberiškega postopka za označevanje diamantov, novembra 2002. Kimberiški postopek sta potrdili tudi Generalna skupščina Združenih Narodov in Varnostni svet Združenih Narodov. Dokument KPCS določa pogoje za nadzorovanje pridobivanja in prodaje nebrušenih diamantov. Ta dokument je stopil v veljavo leta 2003, ko so članice začele izvrševati njegova določila (Kimberley Process 2009a). Kimberiški postopek od držav zahteva zagotovilo, da pošiljke nebrušenih diamantov ne vsebujejo krvavih diamantov. Vsaka pošiljka mora potovati v zapečatenem zaboju, poleg tega pa mora imeti vladni certifikat z unikatno številko, ki zagotavlja, da pošiljka ne vsebuje konfliktnih diamantov (Diamondfacts.org 2009a). Kimberiški postopek je odprt za vse države, ki so pripravljene in sposobne izpolnjevati pogoje (Kimberley Process 2009b). Od novembra 2008 ima KP 49 članic⁵, ki zastopajo 75 držav (Evropska Skupnost in njene države članice so štete kot ena članica). V KP sodelujejo tudi Svetovni diamantni svet (World Diamond Council), ki zastopa svetovno diamantno industrijo, Global Witness in Partnerstvo Afrika Kanada, katerih vloga je dokaj velika že od same ustanovitve. Sistem je sestavljen iz predsedstva in sekretariata, delovnih skupin ter plenarnih srečanj. KP po principu letne rotacije predsedujejo države članice⁶ (Kimberley Process). Bodoča predsednica je izbrana na plenarnem zasedanju. Država, ki je v tekočem letu izbrana za podpredsednico, bo v naslednjem letu prevzela predsedovanje. Mandat traja eno leto (Kimberley Process 2009b). Predsedujoča država nadzira izvajanje KP, delo delovnih skupin in odborov ter skrbi za splošno administracijo (ibid.). Države članice in opazovalke (diamantna industrija in civilna

⁵ To so: Angola, Armenija, Avstralija, Bangladeš, Belorusija, Botsvana, Brazilija, Kanada, Osrednja Afriška Republika Kitajska, DR Kongo, Slonokoščena obala, Hrvaška, Evropska Skupnost, Gana, Gvineja, Gvajana, Indija, Indonezija, Izrael, Japonska, Koreja, Laos, Libanon, Lesoto, Liberija, Malezija, Mavricius, Mehika, Namibija, Nova Zelandija, Norveška, Republika Kongo, Rusija, Sierra Leone, Singapur, Južna Afrika, Šri Lanka, Švica, Tanzanija, Tajska, Togo, Turčija, Ukrajina, Združeni arabski emirati, ZDA, Venezuela, Vietnam in Zimbabve. Vse te države dosegajo minimalne standarde KP z izjemo Venezuele, ki je prostovoljno do nadaljnega prenehala z uvozom in izvozom diamantov, ter Slonokoščene obale, zoper katero so ZN uvedli sankcije in ne trguje z nebrušenimi diamanti (Kimberley Process 2009c).

⁶ Do sedaj so predsedovale Južna Afrika (2003), Kanada (2004), Rusija (2005), Botsvana (2006), Evropska Skupnost (2007) in Indija (2008). V letu 2009 predseduje Namibija. Naslednje leto jo bo nasledil Izrael.

družba) se zberejo dvakrat letno in razpravljajo o implementaciji sistema. Delovne skupine in komiteji se sestajajo pogosteje (Kimberley Process 2009).

Poleg predsedstva in sekretariata ima KP sedem delovnih skupin. Delovne skupine se sestajajo večkrat letno. Na zasedanjih razpravljajo o specifičnih vprašanjih, ki se tičejo njihovega področja dela (ibid.).

Delovna skupina za nadzor se ukvarja s težavami držav pri implementaciji KP. Njen cilj je popolna in učinkovita implementacija s strani vseh članic. Ta delovna skupina skrbi za nadzor, organizira nadzorne obiske (review visit) v državah članicah ter ocenjuje letna poročila držav članic. Poleg tega se je v posameznih državah prisiljena spopadati s težavami pri implementaciji, ki lahko ogrozijo celovitost KP. O svojem delu poroča predsedujoči državi (Kimberley Process 2009d).

Delovna skupina za statistiko skrbi za sprotne poročanje in posodabljanje statističnih podatkov o pridobivanju in prodaji nebrušenih diamantov. Na podlagi analize teh podatkov lahko odkriva nepravilnosti. (ibid.)

Delovna skupina diamantnih strokovnjakov, ki ji pravijo tudi **tehnična delovna skupina** skrbi za tehnične težave pri implementaciji Sistema. Njeno delo je med drugim, da svetovni carinski organizaciji predlaga spremembe sistemskih kod za nebrušene diamante, klasificira diamantni prah, usklajuje metodologijo za vrednotenje diamantov, izvaja transport vzorcev diamantov za raziskovalne projekte. V primeru držav kot so Slonokoščena obala, DR Kongo, Gana in druge, tehnična skupina drugim telesom KP in mednarodnim organizacijam posreduje osnovne tehnične podatke, ki so potrebni za njihovo nadaljnje delo. Predseduje ji Svetovni diamantni svet (ibid.).

Delovna skupina, ki se ukvarja z obrtniško in aluvialno proizvodnjo je najmlajša med delovnimi skupinami. Ta skupina si prizadeva za bolj učinkovit notranji nadzor nad pridobivanjem in prodajo aluvialnih diamantov. To bo zagotovilo, da bodo brusili in izvažali le tiste diamante, ki so bili pridobljeni in prodani v skladu z državno zakonodajo ter določili Kimberiškega postopka označevanja. Delo te delovne skupine sega v samo osrčje KP, saj je v tem industrijskem sektorju več kot deset milijonov draguljarjev, rudarjev in kopačev s svojimi družinami (ibid.).

Odbor za sodelovanje (Participation committee) pomaga predsedujoči državi pri pregledu prošenj za pristop novih članic (ključni pogoji za pristop novih članic so navedeni v II, V (a) in VI (8,9) poglavju KPCS). (Kimberley Process 2002) Predsedujočo državo obvešča tudi, če katera od članic ne izpolnjuje zahtev, zaradi česar je slednja lahko izključena iz sistema (Kimberely Proces 2009d)

Delovna skupina za predpise in postopke sodeluje pri izboru naslednje podpredsednice in s tem bodoče predsednice, ter odloča o ponovnem vstopu držav v KP (ibid).

Selekcijski odbor (Selection committe) – njegova naloga je, da pregleda in oceni, katere države bi bile primerne za mesto podpredsednice. Ugotovitve komiteja so predstavljene na plenarnem zasedanju. Država, ki je izbrana za podpredsednico, v naslednjem letu prevzame predsedstvo (ibid.).

Kimberliški postopek označevanja diamantov označuje dve stvari. To je ime za organizacijo. To pa je obenem tudi ime uradnega dokumenta, ki ga je sprejela ta organizacija. Dokument Kimberliški postopek označevanja diamantov (KPOD) svojim članicam nalaga obširne zahteve in jim s tem omogoča, da lahko pošiljke diamantov označijo kot nekonfliktne. Tako konfliktnim diamantom onemogoči dostop na legitimni trg.

Zahteve, ki so zapisane v dokumentu z istim naslovom, so sledeče (Diamonddacts.org 2009a):

- Vsaka pošiljka, ki prečka mednarodne meje mora potovati v zapečatenih zabojnikih in mora imeti s strani vlade potrjen certifikat Kimbeliškega postopka.
- Vsak certifikat mora biti zaščiten pred poneverbo, imeti mora unikatno številko, na njem pa mora biti napisana vsebina številke.
- Pošiljko lahko izvozijo le v drugo državo, članico KP.
- Nezakonito je uvažati ali izvažati neoznačene pošiljke nebrušenih diamantov v katerokoli državo članico.
- Če ti pogoji niso izpolnjeni se paketi lahko zavrnejo ali zasežejo, prav tako lahko sledijo sankcije.
- Če se pojavi kakršenkoli dvom o lojalnosti države KP se izvede preiskava na meddržavni ravni. (Diamonddacts.org 2009a). To izvede svetovna trgovska organizacija (Wikipedia 2008b).

Kimberliški postopek nadzorovanja in njegova zakonodaja si prizadevajo, da bi omejili nezakonit pretok in nezakonito trgovino z diamanti. Ilegalno izkoriščanje in trgovanje z diamanti, ki se še vedno dogaja v nekaterih afriških državah (Angola, Sierra Leone DRC, ...) opozarja, da ukrepi KP niso najbolj učinkoviti, saj konfliktni in nelegalni diamanti še vedno prihajajo na legitimni trg (Global Witness in Paernership Africa Canada 2008, 4). V zakonodaji KP je zapisano, da je vsaka država članica odgovorna, da sama zagotovi primeren nadzor in ukrepe, ki preprečujejo ilegalno trgovanje. Po mnenju nekaterih se je Kimberliški postopek označevanja razvil v učinkovit mehanizem za omejevanje trgovine s konfliktnimi diamanti. Je unikatni instrument za preprečevanje konfliktov ter promoviranje varnosti in miru. Skupen napor vlad, vodij, podjetij in predstavnikov civilne družbe je omogočil, da je KP v relativno kratkem času omejil pretok konfliktnih diamantov na svetovni trg. Strokovnjaki za diamante ocenjujejo, da je danes na mednarodni trgu manj kot 1% konfliktnih diamantov. (V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je bil ta delež okoli 15%). Poleg omejevanja pretoka krvavih diamantov, je KP s svojim delom pripomogel k stabilizaciji afriških držav in k njihovem razvoju (ibid.).

A dve raziskavi, ki sta jih v letu 2008 izvedli PAC in GW, da bi ugotovili, kako učinkoviti so ukrepi znotraj KP, kažeta drugačno sliko. Analiza ključnih dokumentov KP, sprejetih med leti 2004 in 2007 je pokazala, da večina držav članic KP ni uspešnih pri reševanju prekrškov in uveljavljanju nadzora. Od 48 držav članic (za katere imamo podatke) jih 2/3 (62,5%) za to obdobje ni poročalo o nobenih kršitvah KP. V nasprotju s tem so nevladne organizacije in mediji poročali o ilegalnih aktivnostih na področju diamantne industrije v več kot polovici teh držav. V večini teh primerov vlade ukrepov KP niti ne izvršujejo. V ostalih primerih pa udeleženske ne posredujejo podatkov o izvrševanju ciljev KP (ibid.). V medijih so poročali, da je v Evropi, Kanadi, ZDA, Braziliji, Indiji in drugod po svetu prišlo do aretacij povezanih s Kimberliškim postopkom. Izmenjava informacij med samimi državami udeleženkami glede teh aretacij pa je bila zelo skromna. Še v tistih nekaj primerih, ko so države poročale o kršitvah, so države redko zagotovile podatke o ukrepih, ki so jih izvedle oblasti (Global Witness in Paernership Africa Canada 2008, 4).

Problem pri izvrševanju KP je, da se države udeleženske ne držijo določil, ki jih je KP sprejel. Zaradi lastnih interesov ne posredujejo podatkov, kar pa onemogoča učinkovito delovanje KP. Problem je, ker države delujejo preveč na svojo roko in ne v sodelovanju z ostalimi državami, s katerimi so se zavezale, da bodo omejile nezakonito trgovanje z diamanti in preprečile da bi

ti dosegli legalni trg in s tem potrošnike. Države udeleženke so tudi zelo nezainteresirane za sodelovanje v raziskavah, ki proučujejo učinkovitost samega procesa. PAC in GW sta državam poslala vprašalnik o ukrepih, ki jih države uporabljajo za preprečevanje nezakonite trgovine in sankcije zoper kršitelje. Odziv držav je bil zelo mlačen. (ibid.)

Kimberijski postopek v praksi

Članice KPCS morajo izpolnjevati minimalne pogoje, določene v istoimenskem dokumentu. Država članica mora sprejeti ustrezno zakonodajo in institucije za implementacijo KP. Vzpostaviti mora nadzorni sistem za uvoz in izvoz diamantov, zavezati se mora k transparentnosti in redni izmenjavi statističnih podatkov. Članice sistema lahko trgujejo le med seboj, mednarodne pošiljke pa morajo imeti certifikat⁷, ki zagotavlja, da vsebujejo nekonfliktne diamante. (Kimberley Process 2009a.) Nobena pošiljka, ki nima certifikata, ne more vstopiti v državo članico KP ali jo zapustiti. Cilj tega je preprečiti, da bi krvavi diamanti dosegli trg.

Države imajo znotraj KP status članice, medtem ko imajo nevladne organizacije in diamantna industrija status opazovalk. V okviru KP naj bi bile države sposobne svoje nebrušene diamante opremiti s potrdilom, ki zagotavlja njihovo neoporečnost od trenutka, ko jih izkopljejo pa vse do prispetja v središče, kjer režejo in brusijo diamante. Od tam naprej morajo dobavitelji diamantov, kot je družba De Beer, ki stoji za 40% vse svetovne proizvodnje diamantov, zagotoviti, da so diamanti pridobljeni v skladu s KP. Tako diamanti le nekaj tednov po izkopu dosežejo svetovni trg (Duke 2006). Ko so diamanti izkopani, jih pripeljejo v vladne diamantne urade. Tam preverijo njihov izvor in ugotovijo, ali so nekonfliktni. Potem diamante zapečatijo v pakete in jim dodajo certifikat o njihovem izvoru. Tako so diamanti pripravljeni za izvoz. Pri uvozu carinski urad odpre paket, preveri certifikat in paket ponovno zapečati. Če paket nima certifikata, ali pa je pečat poškodovan, ga carinski urad zavrne ali zapleni. Ko je diamant po legalni poti uvožen v državo, je pripravljen za prodajo, rezanje, brušenje in izdelavo nakita. V ta proces je lahko vključenih tudi več podjetij. Vsakič, ko diamant zamenja lastnika, mora biti na računu garancija, ki zagotavlja, da diamant ni konfliktnega izvora. Temu pravijo 'sistem potrdil' (Sistem of Warranties). Trgovci so dolžni te račune pregledati in jih hraniti še vsaj pet let. Ko diamanti enkrat pridejo do trgovcev, so ti

⁷ Za primer certifikata glej prilogo C.

odgovorni, da diamanti, ki jih prodajajo, vsebujejo potrdilo, da so nekonfliktni. Ni pa nujno, da se potrdilo o nekonfliktnosti diamanta nahaja na računu končnega kupca. Kupci imajo pravico od trgovca zahtevati potrdilo, da so diamanti nekonfliktnega izvora (Diamondfacts.org 2009a).

Nad državami članicami se izvaja periodični nadzor, da vidijo ali izvajajo določila KP. Poleg tega se posebej nadzoruje vsako pošiljko posebej, v skladu z določili posamezne države. Če država ne izpolnjuje določil KP je lahko podvržena sankcijam oziroma v najslabšem primeru izključena iz KP (ibid.). Leta 2006 so se države članice zbrale na obveznem triletnem srečanju, na katerem so ocenile učinkovitost sistema in podale predloge za nadaljnje delo ter še večjo učinkovitost, tako da bi sistem dosegel svoj cilj, ki je preprečiti nezakonito trgovanje z diamanti. Ta pregled je ključnega pomena za to, da se odpravijo pomanjkljivosti sistema in da se zagotovi učinkovitost sistema tudi v praksi (Duke 2006).

Velika pomanjkljivost KP je, da ni pravno zavezujoč. Ni pogodba, ki bi države k čemurkoli zavezovala. Temelji le na zavezi, na občutku za odgovornost in nima organa, ki bi zagotavljal nadzor nad tem, ali sodelujoče države res izvajajo nadzor nad pretokom diamantov v svoji državi. To pomeni, da država ne bo utrpela nobenih pravnih ali kazenskih posledic, če bo kršila določila KP (ibid). Od dobre volje držav je odvisno, ali bodo zbirale in posredovale informacije, ter se držale določil KP. To pomeni, da tudi statističnim podatkom, ki jih države podajo, ne moremo popolnoma zaupati (Duke 2006).

4.2 USPEŠNOST KIMBERLIŠKEGA POSTOPKA

Članice Kimberliškega postopka trdijo, da so nezakoniti diamanti nehali pronicati v zakonito trgovanje (Duke 2006). A to ne drži povsem. Raziskovalci in opazovalci opozarjajo, da KP po šestih letih delovanja še vedno ne dosega ciljev, ki si jih je zadal. Uspeh v boju proti nezakonitemu trgovanju z diamanti ni tako velik kot bi lahko bil. Na vsakoletnem srečanju, ki je bil letos (2009) v Namibiji - Namibija letos predseduje KP, so opozorili, da kljub vsem uporabljenim sredstvom KP ni sposoben rešiti težav, kot so neizpolnjevanje določil KP, tihotapljenje, pranje denarja in hudo kršenje človekovih pravic na aluvialnih diamantnih poljih (Kimberley process 2009).

Kljub nadzoru in zakonodaji KP vzporedno s kimberliškim sistemom označevanja še vedno poteka obširno nezakonito trgovanje z nebrušenimi diamanti. V večini primerov vladni nadzor in nadzor nad trgovino z diamanti ni dovolj učinkovit, da bi lahko ustavil ilegalno trgovino. Prisilni mehanizmi, zasnovani z namenom, da bi zajezili trgovino z nelegalnimi in konfliktnimi diamanti, so neuspešni ali pa jih sploh ni (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 5). Napredek pri notranjem nadzoru je viden pri tistih članicah, ki so v zadnjih letih poostrele prisilne ukrepe, a kot celota KP ni dosegel svojega cilja, saj se ni sposoben hitro in učinkovito odzvati na problem. Prav tako ni sposoben poskrbeti, da bi vse članice izpolnjevale minimalne zahteve sistema (ibid.).

Danes je najbolj problematična zahodnoafriška regija. Tamkajšnje z diamanti bogate države pestijo težave, kot so porozne meje, slaba infrastruktura, pomanjkanje transparentnosti in šibke vlade. Posledica velikih lukenj v notranjem nadzoru držav nad diamantno industrijo je, da na tisoče kopačev in trgovcev deluje brez vladnega nadzora in s tem še krepi masovno ilegalno trgovino z neobdelanimi diamanti. Slab nadzor v trgovskih in obdelovalnih središčih dovoljuje, da konfliktni, pretihotapljeni in ukradeni diamanti dosežejo potrošnike. (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 2)

Sedaj je večina diamantov pridobljenih v dobro vzpostavljenih industrializiranih rudnikih v Namibiji, Tanzaniji, Južni Afriki in Botsvani, to je v državah, kjer ne divja nobena državljanska vojna (Duke 2006). Težave pa se pojavljajo predvsem v naslednjih državah: Za **Zimbabve** obstajajo očitni dokazi, da na območju pridobivanja diamantov zimbabvejska vlada krši človekove pravice. Za to državo sta značilna tudi tihotapljenje in pomanjkljiv notranji nadzor (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 1). **Libanon** izvozi mnogo več kvalitetnih nebrušenih diamantov kot jih uvozi. KP za ta problem ve že nekaj časa, a se nanj le medlo odziva (Global Witness 2009c). V **Gvineji** so v zadnjih dveh letih opazili za 500% povečan izvoz diamantov. Sedanja gvinejska vlada je znana po korupciji v rudarski industriji. Avgusta 2008 je KP v Gvinejo poslal preiskovalno komisijo, ki pa še do danes (leto dni kasneje) ni zaključila svojega poročila, kar daje slutiti, da se v nadzornem sistemu KP nekaj zatika. (ibid.) **Venezuela** se je odločila, da bo do nadaljnjega – dokler ne bodo vzpostavili novih nadzornih sistemov – prekinila trgovanje z diamanti. Civilni preiskovalci, ki so maja 2009 obiskali Venezuelo, pa so ugotovili, da v Venezueli še vedno kopljejo diamante in jih tihotapijo na legitimen trg, in to brez kakršnih koli kazenskih posledic (ibid.). Vlada se sicer drži določil KP in izdaja potrdila, a črni trg zaobide njena določila (Global

Witness in Partnership Africa Canada 2008, 1). Iz **Slonokoščene obale**, kljub embargu ZN, iz uporniških območjih na severu države še vedno prihajajo konfliktni diamanti, ki jih preko Gane in Malija tihotapijo na mednarodna tržišča, kjer jih prodajo strankam. Iz Slonokoščene obale je leta 2006 prišlo za okoli 23 milijonov dolarjev diamantov, za katere se predvideva, da so konfliktni (Duke 2006; Global Witness 2009c).

Ker KP ni uspešen pri doseganju zadanih ciljev, izgublja kredibilnost. Potrebne bi bile dopolnitve in spremembe na naslednjih področjih:

Hiter odziv – v primerih, ko zaznajo, da se država ne ravna po predpisih, bi morali takoj in odločno ukrepati. Poleg tega bi morali izboljšati sistem suspenza države iz KP in zanj uvesti jasne kriterije. Na primer, KP se nikoli ni odzval na velike probleme pri notranjem nadzoru v Braziliji. V primeru Slonokoščene obale je z ukrepanjem zavlačeval, dokler država ni pritegnila pozornosti VS ZN in je to postal medijsko izpostavljen problem (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 5). KP bi moral razviti mehanizem, ki bi začasno (dokler se problem ne reši) suspendiral državo, ki ima probleme z upoštevanjem predpisov KP.

Človekove pravice – V preambulo KPCS naj se dodajo dopolnitve o spoštovanju človekovih pravic. Človekove pravice še vedno kršijo ali pa jih zapostavljajo (Global Witness 2009c).

Nadzor – KP mora nujno izboljšati nadzor. Poročila morajo biti temeljita in morajo jasno izpostaviti probleme. Najprej je treba obravnavati in rešiti trenutne težave v Venezueli, Gvineji in Libanonu. (ibid.) Same države morajo izboljšati svoj notranji nadzor. Da se bodo lažje spopadle s problemom tihotapljenja diamantov, morajo okrepiti medsebojno sodelovanje in poostri prisilne ukrepe. Primerno bi bilo, da bi KP ustanovil raziskovalno in nadzorno telo, ki bi odkrivala nezakonite pretoke ilegalnih diamantov (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 5).

Središča, kjer režejo in brusijo diamante – KP je predolgo dopuščal veliko luknjo v svojih nadzornih postopkih – v sistem zbiranja statističnih podatkov o nakupu, uporabi in prodaji diamantov namreč ni vključil zgoraj omenjenih središč. Mehanizmi notranjega nadzora pa bi morali biti zasnovani tako, da vključuje tudi središča, kjer režejo in brusijo diamante. Tudi ta bi se morala držati minimalnih standardov KP. S tem bi zagotovili, da nebrušeni diamanti ne bi zaobšli drugih ukrepov notranjega nadzora (Global Witness 2009c). KP bi moral od svojih

članic zahtevati, da uvedejo strožji nadzor nad diamantno industrijo. Ta nadzor bi moral vključevati revizijo diamantnih podjetij. (Global Witness in Partnership Africa Canada 2008, 5).

Torej, sistem Kimberley je program, ki je v svojem jedru dobronameren. Sama ideja sistema je dobra in predstavlja korak naprej pri preprečevanju ilegalne trgovine z diamanti. A kot vsak sistem ima tudi ta svoje pomanjkljivosti, ki so jih ali pa jih še bodo prekupčevalci z diamanti slej ko prej odkrili. Težava je v tem, da je spoštovanje določil Kimberliškega postopka prostovoljno. Države sodelujejo prostovoljno in pri tem je treba vedeti, da ima vsaka od njih svoje lastne interese, ki se jim ni pripravljena odreči. Težava kimberliškega sistema je, da nobena od sodelujočih držav ni kazensko odgovorna, če ne spoštuje določil sistema. KP se zaenkrat lahko zanaša le na prostovoljstvo in zavzetost držav in diamantne industrije. Manjka mu mednarodni ugled in moč, da bi vsilil svoja določila in nadzor (Renner 2002, 57). Tudi če pogledamo uraden dokument KPCS vidimo, da je poln priporočil, predlogov, pozivov, kako naj ravnajo z diamanti, med njimi pa ne najdemo zavezujočih pravil in določil. Prav tako je problematično, da nekatere države članice nočejo sprejeti nujno potrebnih ukrepov, s katerimi bi utrdili KP in pomagali odpraviti zaskrbljujoče stanje v tistih državah, kjer imajo težave z izvajanjem nadzora nad diamanti (Kimberley Process 2009). Države same se premalo angažirajo za sodelovanje s KP, izpolnjevanje določil in doseganje minimalnih standardov. KP pa nima ustreznega nadzornega in sankcijskega mehanizma, ki bi države prisilil, da bi sistem jemale resno in spoštovale njegova določila. Poleg tega marsikateri državi nezakonita trgovina z diamanti ustreza, saj imajo skorumpirane vlade in posamezniki od tega korist. Kot ponavadi posledice ilegalne trgovine na lastni koži občuti prebivalstvo.

Kljub vsemu pa ne moremo trditi, da je kimberliški sistem popolnoma neuspešen. Uvedel je postopek označevanja diamantov, ki ga države izvajajo, poleg tega pa je lažje ugotoviti izvor diamantov. Države sodelujejo s sistemom in do določene mere (kolikor jim pač ustreza) upoštevajo priporočila. Ene države so pri tem bolj zavzete kot druge. Sistem je še mlad in preden bo dosežena njegova polna učinkovitost, bo potrebno še veliko dela, predvsem pa večja zavzetost in sodelovanje med samimi državami kot tudi z diamantno industrijo ter boljši nadzor. Ne glede na to pa mislim, da jim ilegalne trgovine z diamanti ne bo uspelo nikoli popolnoma izkoreniniti, saj je človeški pohlep prevelik.

5 ŠTUDIJA PRIMERA: VOJNA V ANGOLI

5.1 ANGOLA: GEOGRAFSKE IN DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Republika Angola je predsedniška republika s predsednikom na čelu⁸. Država leži na prehodnem območju med ekvatorialno in južno Afriko. Leži ob obali Atlantskega oceana, med izlivom rek Kongo na severu in Cunene na jugu. (Natek in Natek 2006, 380). Na severu in severovzhodu meji na Demokratično Republiko Kongo, na vzhodu na Zambijo, njena južna soseda je Namibija (glej prilogo A). Razprostira se na območju 1.246.700 km². (Cia.gov 2009). K njej spada še eksklava Kabinda, ki se nahaja severno od izliva Konga. (Natek in Natek 2006, 380). V večini ima značaj višavja (Krušič 1997, 140). Ob 1600 km dolgi atlantski obali je 30-100 km širok pas nižjega, dokaj razčlenjenega sveta. Večje ravnice so le ob ustju rek. V notranjosti se pokrajina s strmim robom dvigne v planotasta višavja, kjer so najvišji vrhovi te države (Morro de Moco, 2620 m v višavju Bié, ter Malanje in Huíla). V osrednjem delu Angole se v smeri V-Z na to višavje navezuje Lundskega praga (okoli 1000 km široko višavje z obsežnimi travniki), ki poteka med Kalaharijsko kotlino na jugu in Kongovsko kotlino na severu. Severno od njega se površje polagoma spušča proti Kongovski kotlini, kjer prevladujejo široke ravnine. Na jugovzhodu se površje postopoma spušča proti dnu Kalaharijske kotline, na skrajnem vzhodu je površje Zambezi (Natek in Natek 2006, 380). Daleč proti jugu in jugozahodu pa se raztezajo široke stepe in vlažne savane, ki počasi prehajajo v puščavo Namib. Podnebje je savansko, v osrednjih delih je omiljeno zaradi višine. V obalnem pasu pa je zaradi hladnejšega Benguelskega toka bolj sušno kot v notranjosti (Natek in Natek 2006, 380). Tako je podnebje na jugu države in ob obali pol puščavsko (Krušič 1997, 140). Severni deli obale imajo več padavin kot južni (Kabinda na severu 600 mm, puščava Namib na jugu manj kot 50 mm). Država leži na razvodju med porečjem reke Kongo na severu ter porečjem rek Cunene, Cubango in Zambezi na jugu. Reke imajo neenakomeren strmec s številnimi brzicami in slapovi. Na severu tla preraščajo savanski gozdovi in visokotravna savana z galerijskimi gozdovi ob rekah. V osrednjem delu višavja in ob obali na severu je nizkotravna savana, ponekod tudi savanski gozd, ki proti jugu

⁸ Volijo ga vsakih pet let z možnostjo ponovne izvolitve. Imajo enodomno Narodno skupščino, ki jo sestavlja 220 poslancev, ki so za obdobje štirih let izvoljeni na splošnih volitvah. 130 je izvoljenih po proporcionalnem sistemu, 90 po provincah – iz vsake province pet predstavnikov.

prehajata v trnasto savano in polpuščavo. V južnem delu obalnega pasu je puščava. Gozdovi pokrivajo 19% površine. Država je razdeljena na 18 provinc⁹ (Cia.gov 2009).

Država ima 12.799.293 prebivalcev. Kljub visoki smrtnosti (v letu 2008 24,44‰), prebivalstvo zelo hitro narašča (rodnost v letu 2009 43,69 ‰). Dolgoletna državljanska vojna je povzročila velike migracije prebivalstva (okoli 1,5 milijona beguncev) ter terjala velike smrtne žrtve (več kot 500.000 mrtvih). Po koncu vojne se je večina notranje razseljenih že vrnila na svoje domove, nekaj pa jih je še ostalo v sosednjih državah (predvsem Zambija in Demokratična republika Kongo). Prebivalstvo pripada več kot sto bantujskim ljudstvom, ki jih razvrščajo v deset jezikovnih skupin. Najštevilčnejša skupina so Ovimbundi (25%). Ti živijo v osrednjem delu višavja in obalnega pasu. Sledijo jim Mbundi v južnem delu višavja, teh je 23%, s 13% jim sledijo Kongi na severu države. Ostalo pa predstavljajo ostala bantujska ljudstva (Natek in Natek 2006, 381; Cia.gov 2009). Leto pred osamosvojitvijo (leta 1974) je v Angoli živel 350.000 Portugalcev. Večina prihodka, dobljenega z izkoriščanja rudnega bogastva in s pridelavo kmetijskih pridelkov, je šla v roke Portugalcev (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Po razglasitvi neodvisnosti se je večina Portugalcev izselila, ostali pa živijo v mestih. Po veroizpovedi je prebivalstvo večinoma katoliško (38%), ostalo so protestanti (15%) in pripadniki tradicionalnih verstev (47%).

Najgosteje naseljena območja so v obalnem pasu med Luando in Lobitom ter nekateri deli osrednjega višavja (predvsem provinci Cuanza Norte in Huambo). Obsežna območja na vzhodu in jugu so zaradi dolgoletne državljanske vojne zelo redko poseljena ali celo opustošena. Življenje na podeželju je oteženo tudi zaradi obsežnih minskih polj. To je tudi razlog, da se ljudje preseljujejo v večja mesta, predvsem v glavno mesto Luando (Natek in Natek 2006, 381; Cia.gov 2009).

Angola spada med najrevnejše države na svetu, kljub temu, da ima veliko rudnih bogastev, ugodno podnebje in velike površine rodovitnih tal ter vodno energijo. Zadnjih nekaj desetletij, ko je bila Angola še pod portugalsko upravo, se je gospodarstvo uspešno razvijalo. Po osamosvojitvi se je stanje spremenilo. Gospodarstvo je močno nazadovalo. Vzrok za to je dolgoletna državljanska vojna, odhod strokovnjakov po osamosvojitvi, nacionalizacija in

⁹ Bengo, Benguela, Bie, Cabinda, Cuando, Cubango, Cuanza Norte, Cuanza Sul, Cunene, Huambo, Huila, Luanda, Lunda Norte, Lunda Sul, Malanje, Moxico, Namibe, Uige, Zaire. (CIA The World Factbook).

socialistična ureditev. Uspešno poteka le pridobivanje nafte, saj eksklave Kabinda ni zajela vojna. Skoraj vsa industrija je ob pristaniščih v Luandi, Bengueli in Lobitu. V zadnjih letih je BDP porasel, a se država še vedno spopada z visoko inflacijo in revščino. Inflacija se je sicer v zadnjih letih močno zmanjšala; leta 2004 je znašala 76,6% leta 2008 pa 12,5%. (Natek in Natek 2006, 380–382; Cia.gov 2009). Od leta 1995 so zaznali 9% povprečno letno rast BDP. (Turner 2007, 100)

Najpomembnejša kmetijska območja so na osrednjem višavju in ponekod v obalnem pasu. Država ima danes dokaj malo kmetijskih površin, saj so obsežna območja opustili zaradi minskih polj. Tako morajo večino hrane uvoziti. Prevladuje pridelovanje hrane za lastne potrebe. Za prodajo pridelujejo kavo, bombaž, sladkorni trs in tobak. Na jugu in v osrednjih delih države je pomembna živinoreja, zlasti govedoreja. Ribištvo je kljub ugodnim razmeram slabo razvito. Angola je zelo bogata z naravnimi viri. Najpomembnejši vir je nafta, ki jo črpajo iz nahajališč ob obali in v bližnjem morju. V letu 2008 so pridelali 1,91 milijonov sodčkov nafte na dan¹⁰. Nadzor nad naftno proizvodnjo ima državno podjetje Sonangol, večino nafte pa pridobijo tuje družbe. Angola je med afriškimi državami ena največjih izvoznic nafte. Kljub neprestanim notranjim konfliktom je ekonomska rast v letu 2005 dosegla 20%, kar je posledica zvišanih cen nafte in povečanega črpanja le-te. Prvega januarja 2007 se je Angola pridružila OPECu. Poleg nafte ima Angola bogata nahajališča zemeljskega plina, ki pa jih ne izkoriščajo. (Natek in Natek 2006, 380–382; Turner 2007, 100; Cia.gov 2009) Na severovzhodu države so bogata nahajališča diamantov. Pridobijo 5,0 milijonov karatov, s čimer se uvrščajo v svetovni vrh, saj so peti na svetu v pridobivanju le-teh. Nahajališča so na primarnih nahajališčih kimberlita in v rečnih naplavinah (Catoca, Luarica, Kafunfo, Mavinga, Andulo). To Angolo uvršča med pomembne izvoznice diamantov. Poleg tega je država bogata z železovo, bakrovo, manganovo rudo, fosfati in uranom (Natek in Natek 2006, 380–382; Turner 2007, 100; Cia.gov 2009).

Bogati naravni viri so potencial za nadaljnji razvoj Angole. Bolj ugodne gospodarske razmere so vladi omogočile, da je začela prenavljati infrastrukturo, ki je bila med državljansko vojno popolnoma uničena. Letna inflacija stalno pada, a kljub mnogo boljšim razmeram država še vedno trpi zaradi revščine, neenake porazdelitve prihodkov in korupcije. Od leta 2000 je uvrščena v program reform, ki ga izvajata IMF in Svetovna banka. Poleg tega je Angola

¹⁰ Najpomembnejša nahajališča so v eksklavi Kabinda. V zadnjih letih so odkrili nova velika nahajališča v bližini angolske obale.

članica mnogih regionalnih in mednarodnih organizacij, med drugim ZN, WTO, IOM, Afriške razvojne banke, Afriške unije, COMESA, SADC, OPEC. Je država članica zveze PAC-EU (Turner 2007, 100).

5.2 ZGODOVINA ANGOLE IN DRŽAVLJANSKA VOJNA

5.1.1 KRATKA ZGODOVINA

Območje današnje Angole je bilo naseljeno že v predzgodovinskem obdobju. Bolj razvita plemena pa so na to območje prišla šele več tisočletij kasneje. Prvo tako pleme so bili Bušmani. Te je izrinilo tehnološko naprednejše ljudstvo Bantu, ki je prišlo s severa, z ozemlja današnjega Kameruna. Tu so nemoteno vladali kar nekaj stoletij. Prva večja politična tvorba je bilo kraljestvo Kongo, ustanovljeno v 13. stoletju. Raztezalo se je od Gabona na severu, reke Kvanza na jugu, reke Kuango na vzhodu ter do Atlantskega oceana na zahodu. Kraljestvo je bilo razdeljeno na šest provinc in nekaj podrejenih kraljestev, med njimi tudi Ndongo, kraljestvo, ki se je nahajalo južno od Konga (Embassy of the Republic of Angola 2009).

Prva evropska kolonialna sila, ki je poslala svoje sile na to območje, je bila Portugalska. Prebivalci Konga so prvič prišli v stik s Portugalci leta 1482, ko je portugalsko ladjevje pristalo v ustju reke Kongo (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Leta 1576 je Angola postala portugalska kolonija. Portugalci so na tisoče Angolcev vse od 17. st. pa vse do srede 19. st. kot sužnje pošiljali v svojo drugo kolonijo Brazilijo (Lewis III 1997). Avtohtona kraljestva so se portugalski nadvladi in okupaciji silovito upirala vse do 18. stoletja. Takrat je Portugalcem v tridesetletni vojaški kampanji (med leti 1890 in 1920) uspelo, da so zavladali na tem območju. (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). V 19. st. so se v Angoli naselili številni portugalski priseljenci, najprej ob obali, po 1830 tudi na višavju, dokončne meje pa je kolonija dobila na berlinski konferenci. Suženjstvo je bilo formalno odpravljeno leta 1836, dejansko pa so črnsko prebivalstvo izkoriščali vse do konca kolonializma. 11. junija 1951 je Angola postala portugalsko prekomorsko ozemlje (Natek in Natek 2006, 381). Status prekomorskega ozemlja ji je Portugalska dodelila, da bi se izognila inšpekciji in sankcijam ZN (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 12). Angola je matični državi s kmetijstvom in izvozom naravnih bogastev prinašala velike dobičke. (Embassy of the Republic of Angola

2009) V petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja so Portugalci zaradi prenaseljenosti lastne države v Angolo začeli izseljevati svoje revno prebivalstvo (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 12). Po koncu druge svetovne vojne so mnoge svetovne velesile svojim kolonijam dale neodvisnost. Med neodvisnimi državami pa ni bilo Angole, saj je Portugalska ni hotela izpustiti izpod svojega nadzora (Lewis III 1997).

5.1.2 OSAMOSVOJITEV IN DRŽAVLJANSKA VOJNA

Za lažje razumevanje sem vojno v Angoli razdelila na tri faze. V prvo fazo sem vključila dogajanje od začetka osamosvojitvene vojne pa vse tja do ustanovitve prve vlade v neodvisni Angoli. Druga faza obsega dogajanje od osamosvojitve, ko se je začela dolgotrajna državljanska vojna, do konca hladne vojne, oziroma do podpisa Bisaškega sporazuma in prvih demokratičnih volitev leta 1992. Tretja faza pa obsega nadaljevanje vojne po volitvah leta 1992, ko so svetovne velesile prenehale podpirati državljansko vojno v Angoli, pa vse do Savimbijeve smrti aprila 2002, ki je pomenila konec vojne.

Prva faza: osvoboditvena vojna

Vojna je v Angoli divjala že od srede 60-ih let. Najprej je državo pretresla osamosvojitvena vojna, ki se je končala leta 1975. Tej pa je takoj sledila državljanska vojna (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 5) in ta je s krajšimi prekinitvami trajala vse do leta 2002. Posledice vojne so hude. Umrlo je več kot 500.000 ljudi, brezdomcev je bilo 4 milijone (Levy 2004, 11). Vojna je za seboj pustila rekordno število zemeljskih min, ki še povečujejo število žrtev. Iz tega se da sklepati, da so potrebe Angole po humanitarni in denarni pomoči zelo velike (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 5).

Organiziran boj proti portugalski nadvladi se je v Angoli začel v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Pojavile so se tri nacionalistične skupine. To so bile marksistična Movimento Popular de Libertaco de Angola (MPLA), katere voditelj je bil Agostino Neto in je bila ustanovljena leta 1956; konzervativna Frente Nacional de Libertaco de Angola (FNLA), ustanovljena 1961, vodil jo je Holden Roberto; in levo usmerjena Uniao Nacional para la Independencia Total de Angola (UNITA), katere voditelj je bil Jonas Savimbi, pojavila se je leta 1966 (Embassy of the Republic of Angola 2009). Ta tri antikolonialistična gibanja so se med seboj ideološko in etnično zelo razlikovala (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Z antikolonialističnim bojem so stranke začele leta 1961. Na začetku je bila

najmočnejša FNLA. Že takrat je imela podporo afriških držav, Kitajske in ZDA. Leta 1962 je FNLA ustanovila vlado v izgnanstvu, ki jo je Organizacija afriške enotnosti priznala kot legitimno naslednico kolonialne oblasti. A v FNLA so se začela pojavljati notranja nesoglasja in nekatere afriške države so začele podpirati MPLA. 1964 je Jonas Savimbi, minister za zunanje zadeve, zapustil vlado v izgnanstvu. Vodstvo FNLA je obtožil vojaške neučinkovitosti in prevelike odvisnosti od ZDA. Dve leti kasneje, leta 1966, je Savimbi ustanovil UNITA. Delovala je predvsem na ozemlju osrednje in južne Angole (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 13). Nobeno od gibanj se ni bilo sposobno samo zoperstaviti kolonialni oblasti. V boju proti portugalski nadoblasti so bila gibanja uspešna, vendar samo zato, ker je Portugalska leta 1974 večino svojih oboroženih sil morala poslati v Lizbono, ne pa zaradi svoje vojaške moči. Portugalski častniki so se namreč v Lizboni uprli Salazal – Caetanovemu režimu. Zrušili so vlado in jo prisilili, da je umaknila preostanek vojske iz afriških kolonij in začela s procesom dekolonizacije (Lewis III 1997; Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 13).

Leta 1975 so v mnogih angolskih provincah izbruhnili boji. Podobno je bilo v glavnem mestu Luandi, kjer so združene patrolje vseh treh strank vzdrževale mir. 15. januarja 1975 so pod močnim mednarodnim pritiskom Portugalska ter predstavniki vseh treh strank Roberto, Savimbi in Neto v Alvaru podpisali t.i. Alvarski sporazum, kjer so se strinjali, da bodo vzpostavili koalicijsko vlado za neodvisno Angolo. Vlado naj bi sestavljali predstavniki vseh treh strank. Angola je neodvisnost dosegla 11. novembra 1975 (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6).

Druga faza: državljanska vojna v obdobju hladne vojne – vojna zaradi ideoloških razhajanj

Vlada za neodvisno Angolo je nastopila 31. januarja 1975, a Alvarski sporazum je kmalu propadel, saj so izbruhnili boji med MPLA, FNLA in UNITA. Skupna vlada je komaj funkcionirala (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Tako je bila angolska samostojnost že na samem začetku zaznamovana z nemiri in nasiljem. Kljub vsemu je Angola 11. novembra 1975 dosegla neodvisnost. MPLA, ki jo je podirala Sovjetska zveza, je FNLA in UNITA izključila iz vlade in ju pregnala iz mesta. Vzpostavljen je bil enopartijski režim pod vodstvom MPLA, ki so ga sčasoma priznale številne države, med katerimi pa ni bilo ZDA.

A razmere v državi se po osamosvojitvi niso umirile. Za angolsko prebivalstvo se je začelo težko obdobje. Namesto v svobodo so stopili v obdobje avtoritarizma in represije. Iz vlade

izključeni FNLA in UNITA sta se začeli boriti za oblast z MPLA (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Do konca sedemdesetih je FNLA izgubila svojo vojaško moč, njeni pripadniki so bili reintegrirani v angolsko družbo. Njena vojska formalno ni bila nikoli razorožena in demobilizirana. Glavni nasprotnik vladne MPLA je postala UNITA (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 14–15). Vsaka od treh strani je imela zunanjo podporo. MPLA sta podpirali dve socialistični državi: Sovjetska zveza in Kuba. Ker se Sovjetska zveza zaradi drugih težav v svetu ni hotela vplesti v še eno državljansko vojno, je podpirala Kubo. Kuba pa je del sredstev, ki jih je dobila od Sovjetske zveze, namenila MPLA v Angoli. FNLA je neposredno dobivala podporo ameriških obveščevalnih služb, orožje in svetovalce so jim pošiljali Kitajci, vojaško pomoč pa je dobila s strani Zaira (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). UNITA je imela podporo Južnoafriške republike in Združenih držav Amerike in portugalskih naseljencev v Angoli. ZDA so UNITA podpirale zato, ker so se hotele znebiti kubanskih vojaških sil v tem delu Afrike. UNITA sta podpirali tudi Tanzanija in Zambija (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Južnoafriška obveščevalna agencija Urad za državno varnost in ameriška CIA sta UNITA zalagali z orožjem, strelivom ter plačanci.

Ideološki in geostrateški razkoli hladne vojne so bili povezani z etničnimi razlikami med ljudstvi v Angoli. Med rivalskimi strankami v Angoli so namreč obstajale velike etnične razlike. Plemena, ki so bila vključena v posamezne stranke, so se med seboj zelo ideološko razlikovala. Vsaka od strank je prihaja iz svojega dela države, iz svojega etničnega okolja, ki se je zelo razlikovalo od etničnega okolja drugih dveh strank. Te etnične razlike so delile vojskujoče se stranke do te mere, da te niso mogle najti skupnega jezika. Prav te razlike so bile vzrok, da je konflikt trajal tako dolgo. MPLA je imela podporo plemena Kibundu, ki je bilo najbolj močno v glavnem mestu Luandi in v njegovem zaledju. Tako je imela MPLA prednost pri nadzoru nad glavnim mestom že zgodaj v državljanski vojni. FNLA je imela podporo Bankongov v severni Angoli. UNITA pa je imela podporo največje etnične skupine Ovimbundu, ki pokrivajo južno in jugovzhodno področje države (ibid.).

Z očitno pomočjo Sovjetske zveze je MPLA (ta se je kasneje, leta 1977 razglasila za marksistično-leninistično stranko), porazila sile FNLA in UNITA ter oblikovala vlado, ki so jo leta 1976 ZN priznali kot legitimno predstavnico Angole (Ramsbotham in Woodhouse, 1999, 6). Prvi angolski predsednik je postal voditelj MPLA Agostino Neto. Neto je leta 1979 umrl za rakom. Nasledil ga je Jose Eduardo dos Santos, mlad inženir, izšolan v Sovjetski Zvezi.

V tem času se je končala vojna v Vietnamu in tako je Angola postala novo prizorišče merjenja moči med velesilama. Pri tem ni šlo za branjenje določenih interesov, ampak za geopolitično rivalstvo. Regionalni zaveznici ZDA v tem delu sveta sta bila takratni Zaire in Južnoafriška republika, medtem ko je Kongo-Brazavile naklonil svojo podporo Sovjetski Zvezi. Kuba je (ob podpori SZ) vladi v Luandi zagotavljala tako vojaško kot civilno podporo, kar je pripomoglo k rehabilitaciji nekaterih socialnih sektorjev v državi (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 15). MPLA je do srede osemdesetih let nadzirala večino angolskega ozemlja. Kot sem že omenila, FNLA pod vodstvom Roberta ni več predstavljala pomembne vojaške sile. Boj za oblast pa sta nadaljevali MPLA (zdaj legitimna vlada) in uporniška UNITA (Lewis III 1997). Savimbi se je (potem, ko je MPLA leta 1975 izrinila UNITA iz vlade) obrnil po pomoč k belim režimom v Rodeziji in Južnoafriški republiki. Postavil je bazo v mestu Jamba, blizu namibijske meje. Tam mu je uspelo pod zaščito Južnoafriške republike zbrati vojsko, ki je štela več kot 60.000 pripadnikov. Iz te baze je lahko nadziral večji del države, vključno z nekaj diamantnimi rudniki (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Diamanti in predvsem nafta so MPLA prinašali zadostne dohodke, da je lahko funkcionirala kot vlada. Tuji dohodki so financirali življenje angolske elite in bili vir sredstev za nadaljevanje vojne proti UNITA. V času vojne je ekonomska povezava med obalnimi mesti in agrarnim zaledjem skoraj zamrla. UNITA je, včasih s pomočjo Južnoafriške republike, bliskovito okupirala dele države in jih naredila nedostopne tako vladi kot trgovcem. Mesta, predvsem Luanda, so bila prisiljena uvažati hrano. Hrano so plačevali z dobičkom od črpanja in prodaje nafte. Podeželje pa je bilo prepuščeno samo sebi. Zato je mnogo ljudi tekom let prebegnilo v mesta (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 15).

Kakorkoli že, v osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila situacija v Angoli na mrtvi točki. MPLA kljub podpori Kube ni mogla zavzeti Jambe, kjer je UNITA krila hrbet Južna Afrika. V okviru administracije ameriškega predsednika Ronalda Reagana, ki se je začela leta 1981, so ZDA UNITA še enkrat zagotovile aktivno podporo in ji tudi zagotovile velike količine orožja. Kot protiutež je Sovjetska zveza močno vojaško podpirala MPLA (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Ironično je bilo to, da so ameriška naftna podjetja plačevala kubansko vojsko, da je varovala angolsko vlado in njene naftne vode pred napadi južnoafriških sil, ki so se bojevale na strani UNITA in so jih delno financirale ZDA (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 15).

Druga faza angolske državljanske vojne – to je vojne v času, ko je Angola še dobivala zunanjo pomoč – je vrh dosegla sredi osemdesetih let. V tej fazi je bila odločilna bitka za majhno a strateško pomembno mesto Cuito Cuanavale (Kuito) v letih 1987 in 1988. V teh bojih je bil Kuito popolnoma uničen (Levy 2004, 15). UNITA je s pomočjo južnoafriških sil hotela zavzeti Kuito, kubanske čete pa so napad odbile (Clodfelter 2002, 626). Takrat so Kubanci v južni Angoli v neposredni bližini južnoafriških vojaških baz v Namibiji¹¹ zgradili močne vojaške baze. Južna Afrika, ki je bila vojaško prisotna v Namibiji, se je zaradi kubanskih baz počutila dodatno ogrožena in je kmalu ugotovila, da z vojaško silo ne bo uspela ustrezno rešiti svoje severne meje z Namibijo, zato se je zatekla k pogajanju. Sledile so pobude za mir, ki jim je poveljevala trojka držav: Portugalska, ZDA in Rusija (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 15).

Vrsta konferenc in pogajanj med Gorbačovom in Reaganom, je napovedovala, da se hladna vojna med obema blokoma počasi bliža koncu. S tem naj bi se zaključilo tudi rivalstvo med velesilama v Angoli. Tako SZ kot tudi ZDA sta prenehali vojaško podpirati vojskujoči se strani v Angoli (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 6). Sprememba politike ZDA, vrsta reform v Južni Afriki in neodvisnost Namibije so povezane z umikom kubanske vojske iz Angole. Junija 1988 je bil v New Yorku sprejet dogovor o umiku kubanskih sil iz Angole in umiku Južne Afrike iz Namibije. Ta dogovor, ki naj bi vodil k koncu vojne v Angoli (in Namibiji) so v Genevi 8. avgusta 1988 ratificirale vlade Angole, Kube in Južne Afrike. (ibid.) Zadnji kubanski vojaki so Angolo zapustili konec maja 1991. Tako je prišel čas, ko se je Angola lahko posvetila vzpostavljanju miru znotraj države. Začela so se mirovna pogajanja med angolsko vlado in UNITA. Podpirala sta jih tako ZDA kot tudi SZ. Maja 1991 sta dos Santos in Savimbi podpisala Mirovni sporazum za Angolo (Bicesse sporazumi), s katerim je prekinitev ognja postala uradna in s katerim naj bi se končala šestnajstletna državljanska vojna (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 8). Dogovorjeno je bilo, da bodo prekinitev ognja nadzorovali ZN. Pod nadzorstvom ZN (pod okriljem misije UNAVEM II) naj bi se konec leta 1992 izvedle demokratične volitve. Ob podpisu teh sporazumov je angolska vlada uradno zaprosila ZN, naj nadaljujejo z misijo UNAVEM, katere cilj je bil, da zagotovi ustrezno izvrševanje podpisanih sporazumov. Ustanovljena je bila misija UNAVEM II, ki je imela širša pooblastila od svoje predhodnice. Ena izmed njenih nalog je bila pomagati pri pripravi in izvedbi predsedniških in zakonodajnih volitev (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 7).

¹¹ Namibija je država, ki leži med Angolo in Južnoafriško republiko.

Tretja faza: diamanti vs. nafta

Septembra 1992 so bile v Angoli izvedene volitve. UNITA je še vedno imela okoli 30.000 bojevnikov, MPLA pa okoli 10.000. Savimbi je pričakoval, da bo na volitvah zmagal, a se njegova pričakovanja niso uresničila. Z 49% glasovi je zmagala MPLA z dos Santosom na čelu, medtem ko je Savimbi dobil 40% glasov. Kljub temu, da je posebna predstavnica generalnega sekretarja Združenih Narodov Margaret Joan Anstee volitve označila kot pravične, se Savimbi z izidom volitev ni strinjal. Ker nobena od strani ni dosegla absolutne večine (več kot 50% glasov), bi moral slediti še drugi krog volitev. A do tega ni prišlo, saj so novembra ponovno izbruhnili spopadi in vojna se je nadaljevala. Prav tako se je nadaljevalo nasilje (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 8).

Ta, tretja faza angolske vojne je bila bolj brutalna kot prejšnji dve. Uničenih je bilo več mest, ubitih na tisoče ljudi, več milijonov pa razseljenih (nekateri že drugič ali tretjič). Vladne sile so množično pobijale privrženca in pripadnike UNITA. Pobili so okoli 15.000 civilistov v mestu Huambo. Sprti stran v tej tretji fazi nista dobivali več zunanje finančne podpore. Svoje vojaške operacije sta morali financirati sami. MPLA je denar pritekal od črpanja nafte, UNITA pa je do njega prišla z izkoriščanjem diamantnih polj (ibid).

V skladu z določili mirovnega procesa se je MPLA, ki je bila doslej marksistično-leninistično usmerjena, razglasila za social-demokratsko stranko in uvedla vrsto reform, ki so dovoljevale večstrankarsko demokracijo. Maja 1993 so dos Santosovo vlado priznali tudi Združeni narodi. Boji med MPLA IN UNITA pa so medtem zajeli več mest. Začela se je velika humanitarna kriza, saj so ljudje množično začeli zapuščati svoje domove. Ocenili so, da je samo v letu 1993 zaradi posrednih in neposrednih učinkov vojne umrlo okoli 1000 ljudi. Prebivalstvo zajetih mest, kot sta Kuito in Huambo, je bilo odrezano od dosega mednarodnih humanitarnih agencij. V Kongu, Namibiji, Zairu in Zambiji je bilo več kot 250.000 angolskih beguncev. V začetku leta 1995 je okoli 3,5 milijona ljudi, ki so živeli na območjih, dostopnih humanitarnim delavcem, prejemale humanitarno pomoč. Dostava te pomoči pa je bila močno otežena zaradi nevarnosti, ki so grozile zaradi nestabilnih razmer v državi in zaradi neštetihs minskih polj. Država z 11 milijoni prebivalstva je v tistem času imela okoli 10 milijonov neeksplodiranih min in je s tem uvrščena na svetovni vrh držav z neeksplodiranimi minami (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 8).

Septembra 1993 je Varnostni svet Združenih narodov podal embargo na dobavo nafte in orožja silam UNITA. Po dolgotrajnih pogajanjih je bil oktobra 1994 dosežen napredek na poti k miru. Takrat sta obe stranki podpisali Lusaški protokol. Protokol je med drugim vseboval dogovor o ponovni prekinitvi ognja, demobilizaciji sil UNITA, sestavi nacionalne vojske in policije (ki naj bi vsebovala sile obeh strani), zaključek volitev (drugi krog volitev, do katerega leta 1992 ni prišlo), spravo med vojskujočima se stranema in podaljšanje mandata za misijo Združenih narodov. Prekinitev ognja je začela veljati 22. novembra 1994 in rekonstrukcija CCFA je bila podlaga za podaljšan mandat UNAVEM III, ki je nadaljevala delo UNAVEM II (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 9).

Konec junija 1995 sta obe strani podpisali obširen delovni dokument o implementaciji Lusaškega protokola. Narejen je bil tudi urnik z namenom, da nadoknadijo zamude, do katerih je prihajalo. Na začetku leta 1996 mnogo elementov protokola še vedno ni bilo doseženih, vključno z najpomembnejšim, tj. nastanitvijo in razorožitvijo vojakov UNITA. Opazovalci UNAVEM III pa so poročali o številnih kršitvah temeljnih človekovih pravic. Splošna situacija se je sicer izboljševala, a obe sprti strani sta kršili načela, zapisana v Lusaškem protokolu, in sovražnosti so se decembra 1995 obnovile. V letu 1996 so napetosti ponovno popustile. V letu 1996 sta potekali demobilizacija UNITA in prizadevanja za vzpostavitev enotne vlade. UNITA in njen vodja Savimbi sta bila tarča številni obtožb zaradi neprimerne vedenja. V tem letu je takratni južnoafriški predsednik Nelson Mandela prevzel mediatorsko vlogo med dos Santosom in Savimbijem. Jaunarja 1997 je bil Savimbi pripravljen vstopiti v Vlado narodne enotnosti, čeprav je še bilo govora o izmikanju. Dosegli so dogovor, da bo imela UNITA v parlamentu 70 delegatov in 11 ministrov v kabinetu. Pokrivali naj bi področja trgovine, geologije in rudnikov, zdravstva ter turizma. Konec februarja 1997 je bila misija UNAVEM III še vedno dejavna, formalni nastop nove vlade pa še vedno negotov, saj Savimbi še vedno ni hotel sodelovati. A vlada enotnosti in narodne sprave je bila vendarle oblikovana. (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 9)

Po letu 1997 se je položaj v državi ponovno poslabšal. Sledile so nove vojaške operacije in odnosi med vlado in uporniki so postali napeti (Jurečko 2007, 49). Po močni vladni ofenzivi, pozno v letu 1997 so uporniki izgubili nadzor nad nekaterimi ključnimi rudniki diamantov (Resource wars in Angola & DR Congo 2009a). Tako so se po štirih letih nekega vmesnega stanja, ki ni bilo ne vojna ne mir, leta 1998 spopadi obnovili. UNITA ni razorožila vseh svojih čet, niti ni predala z diamanti bogatih območij, kot je bilo določeno v Lusaškem protokolu.

MPLA pa je iz vlade izločila predstavnike/uradnike UNITA (Shuster 1998). Naslednje leto so zaradi vse hujšega nasilja ZN zaključili svojo misijo (MONUA).

Stanje se je začelo spreminjati. Sreča je bila vse bolj na stani MPLA, saj se je v letu 1999 močno povečal dobiček naftne industrije, istočasno pa je UNITA izčrpala svoja najdišča diamantov. Poleg tega je izgubila nadzor nad svojim glavnim letališčem, ki se je nahajalo v Lueni. Uporniki so se bili prisiljeni zateči k gverilskemu načinu vojskovanja, saj niso bili več sposobni braniti svojih ozemelj na konvencionalen način. (Hodges 2001, 158) Vojna se je nadaljevala vse do leta 2002, ko je bil 22. februarja Savimbi ubit v spopadih. Do takrat je bila UNITA kot vojaška sila praktično že poražena. A šele po Savimbijevi smrti je Angola končno dobila priložnost za vzpostavitev trajnega miru (BBC News 2009). 30. marca 2002 sta angolska državna vojska in UNITA v mestecu Luena, v navzočnosti predstavnika ZN podpisali dogovor o prekinitvi ognja. V tem dogovoru med drugim piše, da se obe strani zavezujeta k prekinitvi sovražnosti, s čimer si želita zagotoviti mir na celotnem ozemlju Angole. Dogovor je v imenu angolske vojske podpisal namestnik generalštaba, general Geraldo Nunda, v imenu UNITA pa general Abreu Kamorteiro, ki je ob podpisu izrazil prepričanje, da bo omenjen korak zagotovil dokončni mir v državi. Ta Memorandum razumevanja iz Luene je dopolnil Lusaški protokol iz leta 1994. Tako se je 4. aprila 2002 končala 27 let trajajoča državljanska vojna (Angola, prezrta dežela, 2009).

Tako je bila UNITA dokončno poražena, oktobra 2002 tudi dokončno razorožena. Postala je demokratična politična stranka, Združeni Narodi pa so zoper njo umaknili vse sankcije. (Birmingham in Meijer v Meijer 2004, 15). Mir je bil dosežen zelo kmalu po Savimbijevi smrti. To je bilo mogoče, ker sta se sprti strani lahko oprli na propadle dogovore iz prejšnjih let. Tako je Memorandum iz Luene le formalno nadomestilo Lusaškega protokola, ta pa temelji na sporazumih iz Bicesse (Meijer v Meijer 2004, 8).

Na vojno v Angoli je vplivalo več dejavnikov. Ti so se med seboj prepletali in omogočali, da je vojna trajala tako dolgo. Med seboj so se prepletali učinki portugalskega kolonializma, političnih ideologij in naravnih virov. Vojaški spopadi so se začeli z bojem proti portugalskemu kolonializmu in v želji po lastni državi. Ko je bil ta cilj dosežen se je država, namesto da bi uživala v svoji samostojnosti, zapletla v notranji boj za oblast. Tokrat so bile ključne ideološke razlike med vojskujočimi se stranmi, svoje pa je prispevalo tudi kaotično in napeto stanje v svetu, kjer je bila hladna vojna v polnem zagonu. Svetovni velesili sta svoje

moči posredno pomerili tudi na angolskem ozemlju, tako, da sta dajali podporo vojskujočima se strankama in njunim podpornikom. ZDA so si prizadevale za prevlado demokracije, medtem ko je Sovjetska Zveza promovirala marksizem in leninizem.

Naravni viri so predstavljali vir dohodka, zato sta si nasprotni strani prizadevali pridobiti nadzor nad čimveč z viri bogatimi območji. Vloga naravnih virov do konca hladne vojne ni bila tako pomembna in opazna, saj so finančna sredstva prihajala od drugod – iz tujine. Diamanti in nafta so ključno vlogo prevzeli šele v zadnjem desetletju vojskovanja. Konec osemdesetih let so propadli marksistični sistemi, razpadla je Sovjetska zveza, hladna vojna se je bližala koncu, posledično pa so države umaknile svojo podporo rivalskim silam v Angoli. Takrat je imela Angola lepo priložnost, da konča vojno in sklene mir. A žal se je tudi tokrat zapletlo. V ospredje so stopila naravna bogastva države, ki sta jih UNITA in MPLA začeli na veliko izkoriščati. Tako sta lahko nadaljevali vojno za oblast. Začelo se je najbolj kruto obdobje vojne, prežeto s hudimi spopadi, trpinčenjem, pobijanem in izkoriščanjem lokalnega prebivalstva kot poceni delovne sile. Obdobje je bilo prežeto s kršenjem človekovih pravic. Tako so naravna bogastva namesto miru in gospodarskega razvoja angolskemu prebivalstvu prinesla vojno in s tem gorje. Najverjetneje bi se vojna končala mnogo prej, če država ne bi imela tako velikih in dobičkonosnih naravnih bogastev.

5.2 SANKCIJE ZDRUŽENIH NARODOV IN MIROVNE MISIJE

5.2.1 SANKCIJE VS ZN

Med leti 1993 in 1998 so Združeni Narodi proti UNITA uvedli kar nekaj sankcij. Prve so uvedli leta 1993 z resolucijo 864. Z njo so prepovedali kakršnokoli vojaško pomoč, dobavo in prodajo orožja, vojaške opreme, nafte in proizvodov iz surove nafte UNITA (S/1999/644 1999a, 9). Leta 1997 so z resolucijo 1127 vsem pomembnejšim funkcionarjem UNITA in njihovem najbližjemu sorodstvu prepovedali potovati v tujino. Zaprli so njihove urade po svetu. Ukinili so jim potne liste in vize. Izjemo so naredili le pri tistih funkcionarjih, ki so bili nujno potrebni za to, da je skupna vlada lahko funkcionirala. S to resolucijo so prepovedali tudi vso pomoč iz zraka, opravljanje letov za UNITA ter servisiranje njihovih letal. Dovoljena je bila nujna zdravniška intervencija in humanitarna pomoč (S/1999/644 1999a, 11). Naslednje leto (1998) so z resolucijo 1173 UNITA zamrznili vse bančne račune in ji s tem

blokirali dostop do finančnih sredstev. Prepovedali so izvoz tistih diamantov, ki niso bili pridobljeni na legalen način. Prav tako so prepovedali vsakršno pomoč pri tihotapljenju diamantov iz države (S/1999/644 1999a, 13).

UNITA je sankcije neprestano kršila. ZN so ustanovili Kazenski odbor (Sanctions Committee), a odboru ni uspelo obrzdati teh kršitev. Povedati je treba tudi to, da države, podjetja in posamezni trgovci sankcij niso izvajali v zadostni meri. Poleg tega je UNITA nadzorovala mnoga z diamanti bogata področja. To ji je omogočilo, da je s pomočjo pretihotapljenih diamantov financirala svoje operacije in kupovala orožje. V letih 1994 do 1998 je s pomočjo prodaje diamantov zaslužila približno 1,72 milijard dolarjev. Funkcionarji UNITA so nemoteno potovali, še posebej po afriških državah. Preko svojih neuradnih predstavnikov pa so bili prisotni tudi v ostalem svetu. (Paulo 2004) Predstavniki UNITA v Evropi in ZDA so bili zelo aktivni, kljub temu, da so uradna predstavništva zaprli. Izvajali so propagando, v kateri so upravičevali svoje vojaške aktivnosti, obenem pa so si prizadevali za ukinitvev sankcij. Pot v svet so si utrli tudi preko spleta, ki je po uvedbi sankcij postajal vse bolj pomemben za njihovo propagando (S/2001/966 2001d, 7–15).

Robert Fowler, predsednik Kazenskega odbora, je komentiral, da so sankcije proti Angoli kot prometni predpisi, ki jih ni nihče uveljavil. Predlagal je, da se ustanovi odbor strokovnjakov, ki bi zasledoval kršitve, povezane s preprodajo orožja in nafte, trgovanjem diamantov in pretokom denarja UNITA v tujini (Paulo 2004). Maja 1999 so bili z resolucijo 1237 ustanovljeni preiskovalni odbori. Njihova naloga je bila zbiranje informacij in preverjanje poročil o kršenju sankcij, odkrivanje simpatizerjev in kršiteljev sankcij, predlaganje ukrepov za težje kršenje in boljše izvajanje sankcij. Obenem pa je VS pozval vse vpletene države, naj v polni meri sodelujejo z odbori in jim omogočijo nemoteno delovanje (S/RES/1237 1999b, 2–3). Marca 2000 je Fowler v poročilu predstavil ugotovitve. S tem ko je poimensko izpostavil vse odkrite kršitelje sankcij – tako države kot tudi posameznike, med katerimi so bili visoki funkcionarji nekaterih držav članic ZN – in jih osramotil, je prispeval k boljšemu nadzoru nad izvajanjem sankcij. UNITA celo trdi, da so sankcije pripomogle k njenemu porazu (Paulo 2004). Aprila 2000 so ustanovili nadzorni odbor, sestavljen iz petih strokovnjakov. Njegova naloga je bila, da zbere dodatne informacije, ki se nanašajo na kršitve sankcij vsiljenih proti Angoli (S/RES/1295, 2000c: 2).

Kljub sankcijam in izboljššanemu nadzoru Združenih narodov nad preprodajo orožja in diamantov so se diamanti in drugi naravni viri še vedno uporabljali za financiranje oboroženih konfliktov v Angoli in drugih afriških državah. Oktobra 2001 je Varnostni svet Združenih narodov dobil informacijo, da Savimbi s pomočjo mednarodne mreže preprodajalcev orožja in diamantnih podjetij krši embargo na orožje. Strožji predpisi, ki jih je dobila rudniška industrija v Angoli so upornikom zmanjšali možnost dostopa do dragih kamnov. A nihče ni nadziral izvoza diamantov in to je dalo upornikom možnost, da so diamante tihotapili v sosednje države in s tem kršili državna določila. Od tam so jih prodali naprej na svetovni trg kot diamante, pridobljene na zakonit način (Fleshman 2001).

Po Savimbijevi smrti leta 2002 in podpisu premirja, se je začelo stanje izboljševati. ZN so, najprej začasno, kasneje pa dokončno, ukinili prepoved potovanja funkcionarjev UNITA in njihovih ožjih družinskih članov. (S/RES/1412 2002e; S/RES/1439 2002g). Proti koncu leta so se ZN odločili, da sankcije niso več potrebne. Tako je 9. decembra 2002 VS ZN z resolucijo 1448 dokončno odpravil vse sankcije proti Angoli in razpustil Kazenski odbor (S/RES/1448 2002h).

5.2.2 MIROVNE OPERACIJE V ANGOLI

Združeni narodi so v zadnjem desetletju državljanske vojne v Angoli odigrali različne vloge. Na političnem področju so se začeli vmešavati v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. To vmešavanje je pripomoglo k sklenitvi newyorških sporazumov, na podlagi katerih so se iz Angole umaknile kubanske sile. V drugi polovici devetdesetih je angolska vlada (MPLA) zelo omejila vlogo ZN pri vzpostavljanju in vzdrževanju miru – ZN je dovolila le dvoje: dostavljati humanitarno pomoč in promovirati človekove pravice.

V okviru mandata Združenih Narodov so v Angoli delovale naslednje misije:

UNAVEMI (United Nations Angola Verification Mission I)

Operacija se je začela decembra 1988, ko je bil v New Yorku podpisan tripartitni dogovor med Angolo, Kubo in Južnoafriško republiko. Posledica tega dogovora je bil umik kubanskih sil iz Angole in osamosvojitve Namibije (Paulo 2004).

Namen misije UNAVEM I, ki je bila ustanovljena z resolucijo VS ZN 626, je bil nadzorovati umik enot kubanske vojske z angolskega ozemlja. Misijo je sestavljalo 70 vojaških opazovalcev in 20 civilnih uradnikov iz držav, ki so prispevale svoje sile (Paulo 2004). Ob koncu misije je v njej sodelovalo 61 vojaških opazovalcev in mednarodno ter lokalno osebje. Vojaško osebje je prispevalo deset držav. Smrtnih žrtev v tej misiji ni bilo, stroški misije pa so znašali 16.404.200 ameriških dolarjev neto (Garb 2003, 11). Misija se je zaključila leta 1991 s podpisom Bisaškega sporazuma med angolsko vlado in uporniki (Paulo 2004).

UNAVEM II (United Nations Angola Verification Mission II)

Je nadaljevanje UNAVEM I. Operacija je trajala od maja 1991 do februarja 1995. Februarja 1995 pa jo je nasledila UNAVEM III. Misija je bila ustanovljena z resolucijo VS ZN 696. Namen misije je bil verifikacija dogovorov med angolsko vlado in UNITA; spremljanje premirja in angolske policije med premirjem (Garb 2003, 12); spremljanje in verifikacija procesa razorožitve in podpora pri oblikovanju nove, enotne državne vojske; ter opazovanje in verifikacija volitev v skladu z mirovnim sporazumom. Poleg tega je misija nadzorovala deminiranje minskih polj, zagotavljala humanitarno pomoč in pomagala vladi pri utrjevanj oblasti na celotnem državnem ozemlju (Paulo 2004).

V UNAVEM II je sodelovalo več osebja kot v prejšnji misiji. Sodelovalo je 350 neoboroženih vojaških opazovalcev, 90 (kasneje 126) neoboroženih policijskih opazovalcev in 100 opazovalcev volitev (število teh so v času volitev povečali na 400). Ko se je po volitvah v Angoli ponovno razplamtela vojna (leta 1992), so število vojaških opazovalcev zmanjšali (Paulo 2004). Konec januarja 1995 je v operaciji sodelovalo 171 vojaških opazovalcev, 122 civilnih policistov in 11 pripadnikov vojaškega medicinskega osebja. Sodelovalo je tudi mednarodno in lokalno civilno osebje. Vojaško osebje in civilno policijo je prispevalo 25 držav. Tokrat je prišlo tudi do smrtnih žrtev. Umrlo je 5 ljudi. Stroški operacije pa so znašali 175.802.600 ameriških dolarjev neto (Garb 2003, 12). Misija je bila v osnovi namenjena verifikaciji in opazovanju in tako ni bila niti misija za vzpostavljanje miru niti misija vzdrževanje miru niti misija za vsiljevanje miru (Paulo 2004).

V praksi ta misija ni v celoti dosegla svojih ciljev. Države, ki so imele v Angoli svoje interese, so hotele hitro rešitev za malo denarja. Posledica tega je bila, da so imeli ZN zelo majhno vlogo, kar pomeni, da je bila misija že od samega začetka obsojena na propad. Nekaj

krivde, za propad misije velja pripisati tudi VS, saj je bila večina njihove pozornosti usmerjena na vojno v Bosni in Hercegovini. Angolo so zastopali in vanjo niso hoteli poslati 1000 pripadnikov modrih čelad, za katere je zaprosila (ibid.).

Navkljub vsem pomanjkljivostim pa misija le ni bila popolnoma neuspešna. Leta 1994 je posebnemu predstavniku Združenih Narodov Alioune Blondinu Beyeu, ob pomoči nekaterih afriških voditeljev in »trojke« opazovalk (ZDA, Rusija, Portugalska), le uspelo pripraviti sprti strani, da sta 20. novembra podpisali Lusaški protokol (Paulo 2004).

UNAVEM III (United Nations Angola Verification Mission III)

Vzpostavljena je bila za pomoč angolski vladi in UNITA, da bi obnovile mir in dosegle narodno spravo na podlagi Mirovnih sporazumov za Angolo, podpisanih 31. maja 1991, Lusaškega protokola iz leta 1994 in pripadajočih resolucij Varnostnega sveta. V svojem mandatu je imela misija več nalog. V skladu z določili Lusaškega protokola naj bi pod nadzorstvom Združenih narodov v Angoli izvedli še drugi krog volitev, ki ga leta 1992 zaradi obnovitve spopadov niso izvedli. Obe vojskujoči se strani sta v Lusaškem protokolu namreč Združenim narodom zagotovili, da si želita miru. Poleg izvedbe volitev naj bi misija UNAVEM III zagotovila dobre usluge in mediacijo obema angolskima strankama; nadzorovala in utrdila širitev državne administracije in narodne sprave v državi; izpeljala, nadzorovala in potrdila razorožitev sil in nadzorovala premirje; preverila podatke o moči vladnih sil in sil UNITA ter njihovih premikih; pomagala pri vzpostavljanju demilitariziranih bivalnih območij za nekdanje bojavnike UNITA; potrdila umik, nastanitev in razorožitev sil UNITA; nadzorovala razorožitev UNITA in umik vladnih sil nazaj v vojašnice; zagotovila prost pretok ljudi in blaga; zagotovila in nadzorovala nevtralnost angolske nacionalne policije; zagotovila razorožitev civilistov; zagotovila varnost voditeljem UNITA; koordinirala, pospeševala in podpirala humanitarne dejavnosti, ki so neposredno povezane z mirovnim procesom; in pomagala pri odstranjevanju min (UNAVEM III 1997). Pri UNAVEM III je sodelovalo mnogo več osebja, kot v predhodni misiji. Med drugim je sodelovalo tudi 7000 pripadnikov Modrih čelad, ki jih prejšnji misiji Varnostni svet ZN ni odobril. Angolsko prebivalstvo misiji ni pripisovalo večje vloge, niti ji niso zaupali. Videli so jo le kot naslednico UNAVEM II, še eno nekoristno misijo, ki ni izpolnila pričakovanj. Misija ni uspela ustaviti UNITA pri njenem boju za oblast, ni ji uspelo preprečiti kršitve sporazumov in ponovnega oboroževanja obeh sprtih strani. Misija se je zaključila leta 1997, ko ji je potekel mandat. Nasledila jo je nova, po obsegu manjša misija MONUA. (Paulo 2004)

MONUA (UN Observer mission in Angola)

Opazovalna misija ZN v Angoli je bila vzpostavljena 30. junija 1997¹². Njena vojaška komponenta je bila močno okrnjena. Sodelovalo je le 1500 pripadnikov vojske. Nadaljevala naj bi delo predhodne misije (UNAVEM III), a je bil zaradi poslabšanja varnostnih razmer v državi njen uspeh vprašljiv. Mandat misije je bil kljub nestabilnim varnostnim razmeram večkrat podaljšan vse do leta 1999, ko se je država ponovno znašla v vojnem stanju. Poleg tega je decembra 1998 in januarja 1999 UNITA sestrelila dve letali Združenih Narodov. Tako vlada (MPLA) kot tudi UNITA sta zahtevali umik ZN iz države. Tako je februarja istega leta predsednik Varnostnega sveta ZN predlagal umik ZN iz države. S tem se je misija zaključila (Paulo 2004). Naloga misije je bila pomagati angolskim strankam pri utrjevanju miru, povečevanju samozavesti in ustvarjanju dolgoročno stabilnega okolja, pri demokratičnem razvoju in obnovi države (MONUA 2001).

UNOA (United Nations Office in Angola)

Po umiku sil ZN in s tem zaključku misije MONUA je VS ZN jeseni 1999 ustanovil 30 članski Urad ZN v Angoli (UNOA). Naloga Urada je bila, da političnim, vojaškim, policijskim in civilnim oblastem v državi pomaga ponovno vzpostaviti mir. A takratnemu posebnemu odposlancu ZN Issi Diallou ni uspelo prepričati vlade, da bi ponovno pričela s pogajanjem. V tistem obdobju je bila sreča na vladni strani, saj so visoki dohodki naftne industrije okrepili njen proračun. Tako se je odločila, da bo mir dosegla s pomočjo orožja, UNOA pa je bila omejena na humanitarno pomoč (Paulo 2004).

UNMA (United Nations Mission in Angola)

Po podpisu Sporazuma v Lueni aprila 2002 je avgusta istega leta Varnostni svet Združenih Narodov z resolucijo 1433 ustanovil Misijo ZN v Angoli. (Paulo 2004) Ta je nadaljevala misije UNOA. UNMA naj bi poveljevala Skupni vojaški komisiji (Joint Military Commission). Zagotovila naj bi 30 vojaških opazovalcev, ki bi nadzorovali demobilizacijo uporniških vojakov in poskrbeli, da vse poteka v skladu z dogovorom. Poleg tega je bila njena naloga pomagati angolski vladi pri zagotavljanju spoštovanja človekovih pravic, pri

¹² Države, ki so prispevale svoje sile: Bangladeš, Brazilija, Bolgarija, Kongo, Egipt, Francija, Gvineja, Madžarska, Indija, Jordanija, Kenija, Malezija, Mali, Namibija, Nizozemska, Nova Zelandija, Nigerija, Norveška, Pakistan, Poljska, Portugalska, Romunija, Rusija, Senegal, Slovaška, Švedska, Tanzanija, Ukrajina, Urugvaj, Zambija in Zimbabve.

izvajanju tehnološke in tehnične pomoči ter dostavljanju humanitarne pomoči. Misija zaradi preteklih neuspehov ni uspela odigrati večje vloge. Poleg tega jo je pri delu omejevala angolska vlada, ki ji je dodelila zgolj opazovalno vlogo (S/RES/1433 2002b; Paulo 2004).

Pomanjkljivost vseh teh misij je bila, da so bile v večini namenjene verifikaciji in opazovanju. Tako niso imele večje vloge pri vzpostavitvi oblasti in preprečevanju nezakonitega izkoriščanja naravnih virov. Pri izvajanju njihovega mandata jih je omejevala tudi angolska vlada. Neuspešnost misij lahko delno pripišemo tudi temu, da njihov mandat neposredno ni vključeval sankcij in preprečevanja nezakonitega trgovanja z naravnimi viri. Nadzor nad izvajanjem sankcij, ki jih je uvedel VS ZN, so izvajale skupine za nadzor, medtem ko je bila naloga mednarodnih misij bolj nadzor izvedbe volitev, demobilizacija in demilitarizacija. Misije naj bi posredno, to je z vzpostavitvijo in ohranjanjem miru, prispevale k preprečevanju oziroma zmanjšanju nezakonite trgovine z naravnimi viri. A to jim ni uspelo. Prav tako jim ni uspelo zmanjšati ropanja naravnih virov, to se je konec devetdesetih let celo povečalo. Takrat pa so ZN, zaradi prevelike ogroženosti pripadnikov misije, umaknili svoje sile iz Angole. Po zaključku misije MONUA so se spopadi obnovili. V času mandata misij nobena od vojskujočih se strani ni prenehala izkoriščati naravnih virov. Vlada je še vedno služila s črpanjem nafte, katere proizvodnja se je celo povečala, medtem ko je UNITA še vedno izkoriščala svoja diamantna polja (Jett 2000). Tako sta imeli obe strani še vedno dovolj sredstev za financiranje vojne. Nobena od strani še ni imela tolikšne premoči, da bi lahko porazila nasprotnico. Tehnica se je prevesila na vladno stran šele v zadnjih letih vojne, ko so s pomočjo sankcij in krčenjem uporniškega ozemlja uspeli oslabiti uporniško UNITA. Nobena od misij pri svojem delu ni bila uspešna. Misij Angolci niso jemali resno in jim niso zaupali. Splošna ocena je, da so bile bolj neuspešne kot uspešne. Povedati pa je treba, da so misije dosegle vidne uspehe na področju humanitarne pomoči in zagotavljanja človekovih pravic. Poleg tega so za kratko obdobje z njihovo pomočjo uspeli zagotoviti krhek mir. Podpisanih je bilo tudi kar nekaj sporazumov, ki so bili podlaga za podpis premirja leta 2002.

5.3 VLOGA NARAVNIH VIROV V ANGOLSKI VOJNI: DIAMANTI VS. NAFTA

Pri podpihovanju in vzpodbujanju konflikta v Angoli so bili pomembni številni neekonomski faktorji, a od zgodnjih devetdesetih let dalje je konflikt postal surov boj domačih elit, v

katerem so bili minerali in druga naravna bogastva nagrada za zmago, kot tudi sredstvo za njeno doseganje.

5.3.1 DIAMANTI

V Angoli so diamante prvič odkrili leta 1912. Naslednjih štirideset let je industrija temeljila na aluvialnih diamantih (Meijer v Meijer 2004, 9). Državljsko vojno v Angoli so pogosto, predvsem v zadnjih letih vojne, to je po koncu hladne vojne, opisovali kot boj za dostop do naravnih bogastev države. Jasno je, da je dostop do naravnih virov vojskujočima se stranema omogočil nadaljevanje vojne. Ni pa nujno, da so bila ta bogastva vzrok za vojno. Svojo vlogo sta odigrala dva naravna vira. To so diamanti in nafta (ibid.). Angolska nafta in diamanti so financirali nakup orožja in obogatili majhen krog elite na obeh vojskujočih se straneh (Renner 2002, 34).

Obstaja več razlogov za to, da so bili diamanti idealen vir, s katerim je UNITA financirala svoje aktivnosti. Angolski diamanti so najbolj kvalitetni v Afriki eni najbolj kvalitetnih na svetu. Lahko se uporabljajo za nakit visoke kakovosti in ne le v industrijske namene. Takih diamantov je na svetu le 5-10%, kar pomeni, da so zelo dragoceno in iskano blago. Poleg tega je veliko angolskih diamantov aluvialnega izvora. Pridobivanje je dokaj enostavno, zanj pa niso potrebne večje investicije. Ker so majhni, lahki in neuničljivi so še bolj primerni za ilegalno trgovanje (Resource Wars in Angola & DR Congo 2009a).

UNITA je tekom let uspelo dobiti nadzor nad večino angolskih diamantnih rudnikov. Hudi spopadi za diamantne rudnike so potekali že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Ti rudniki so UNITA služili kot glavni vir denarja za njeno delovanje, nakup orožja in goriva. Velik del diamantne industrije je prišel pod okrilje UNITA, ko je ta zavzela provinci Severna in Južna Lunda, ki se nahajata blizu meje z Zairom (Lewis III 1997). V devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so v Angoli divjali najhujši spopadi, je imela UNITA pod nadzorom večino diamantnih rudnikov. Med leti 1992-1998, jim je uspelo spraviti v promet za 3,72 milijarde dolarjev diamantov. Izkupiček je bil mnogo večji od finančne pomoči, ki jo je UNITA dobila od Južnoafriške republike ali ZDA v prejšnjih obdobjih vojne (Resource Wars in Angola & DR Congo 2009a). Večino tega denarja je UNITA porabila za nakup streliva, artilerije in druge vojaške opreme (Renner 2002, 32). Zaradi velikega dobička od prodaje diamantov, si je

UNITA lahko privoščila, da je ignorirala izid volitev 1992, nadaljevala vojno ter kršila določila Lusaškega protokola. Ko so leta 1998 Združeni Narodi prepovedali kupovanje diamantov od upornikov, se je njihov mošnjiček skrčil (Alertnet.org 2009). Največ dobička so diamanti prinesli upornikom v začetku devetdesetih let, ko so nadzorovali kar 90% izvoza dragih kamnov. Po nizu porazov v letih 1996 in 1997 se je ta delež zmanjšal na 2/3. Po letu 1998 so se dohodki UNITA zaradi dodatnih ozemeljskih izgub, izčrpanosti diamantnih nahajališč in sankcij še bolj zmanjšali (Renner 2002, 32).

Med kupci angolskih diamantov je bil tudi koncern De Beers, ki je tedaj obvladoval skoraj vso trgovino z neobdelanimi diamanti (Diamanti so večni (in krvavi) 2007). Veliko diamantov je prišlo iz območij, ki so bila pod nadzorom UNITA. De Beers in druge korporacije so načrtno kupovali nezakonito izvožene diamante, da so ohranili ravnotežje, kajti črni trg bi lahko povzročil padec cen na svetovnem trgu. Med leti 1996-1997 je Angola, večinoma preko UNITA, družbi De Beers dobavila za približno za 1 milijardo dolarjev diamantov. Zanimanje korporacije za angolske diamante je bil eden ključnih faktorjev, da so ZN tako dolgo čakali, preden so uvedli embargo na diamante UNITA. (Resource Wars in Angola & DR Congo 2009b) A leta 1999 je De Beers, delno zaradi javnega pritiska, ki ga je sprožila kampanja Global Witness, in posledično upada prodaje, prenehal kupovati angolske diamante na prostem trgu (Alertnet.org 2009).

Leta 1998 so ZN UNITA blokiral vsa bančna sredstva. Takrat je bil Savimbi prisiljen svojo ekonomijo prilagoditi situaciji. Na bančnih računih je imel le malo denarja. Vsa ostala sredstva je imel v obliki diamantov (Resource Wars in Angola & DR Congo 2009c). Ko so izkopali diamante, so jih preko vojaških operacijskih poveljstev dostavili direktno Savimbiju. Centralizacija diamantov je UNITA omogočila, da je obdržala nadzor nad svojim diamantnim bogastvom. (S/2001/966 2001, 36) Savimbi je diamante preko posrednikov menjal za orožje in druge zaloge. Zatekel se je k blagovni menjavi, v kateri je diamante direktno menjal za orožje (ibid.).

UNITA je za kopanje diamantov občasno uporabljala svoje ljudi (Renner 2002, 33), večinoma pa je najemala ilegalne kopače diamantov, t.i. garimperios, kakor jim pravijo v portugalščini, in so samo v letu 1995 prodali za 250 milijonov ameriških dolarjev diamantov. Od tega je šlo 200 milijonov dolarjev v roke UNITA. Garimperios so bili izkoriščana delavna sila. Ponavadi so bili to ilegalni priseljenci, ki so garali v rečnih strugah. Oblečeni le v spodnje perilo, so pod

budnim očesom pripadnikov UNITA z golimi rokami pobirali in praskali dragocene kamne iz rečnega dna. Za svoje težaško delo so bili plačani veliko premalo. Ko so zbrali zadostno količino diamantov, so le-te poslali v sosednje države ali pa celo v zahodno Afriko ali Evropo. Nekatere od paketov so poslali v sosednje države in potem od tam naprej v Evropo kot zakonito pridobljene diamante, ali pa so jih prodali direktno v Antwerpen trgovcem, ki so pripravljene sodelovati z UNITA (Lewis III 1997). Po letu 1992 je bila večina angolskih diamantov pridobljena na nezakonit način in pretihotapljena v Zaire in Antwerpen¹³. Za velik del te trgovine pa je odgovorna UNITA. Ta je v letu 1995 z diamanti zaslužila okoli 430 milijonov ameriških dolarjev. Zaradi nezakonite aktivnosti UNITA na diamantnem trgu je bila angolska vladna diamantna korporacija Endiama ob velik dobiček. UNITA je vladi odžirala dobiček in tako ogrožala angolsko ekonomijo (Lewis III 1997). Nekaj časa je bila UNITA edina izkoriščevalka diamantov v državi. V letu 2000 in 2001 pa je mnogo diamantnih rudnikov ponovno prišlo pod državno oblast. UNITA so onemogočili dostop do rudnikov in posledično prodajo diamantov na svetovnem trgu. S tem je UNITA izgubila glavni vir dohodka za financiranje svojih aktivnosti. Kljub sankcijam ZN in lastnim prizadevanjem pa angolski vladi ni uspelo ustaviti UNITA pri financiranju vojne s pomočjo diamantov (Fleshman 2001). Vendar pa so sankcije, izčrpanost aluvialnih najdišč, izguba nadzora nad ključnimi rudniki in vmešavanje angolske vlade v konflikt v DRK in Kongo – Brazzaville, katerega cilj je bil uničiti baze UNITA v sosednjih državah, kljub vsemu vodile k zmanjšanju dobička. Zaradi sankcij so transakcije postale dražje, saj je bil dostop do območij pod nadzorom upornikov vedno težji (Resource Wars in Angola & DR Congo 2001c).

Uporniki so diamante kljub sankcijam uspeli spraviti na svetovni trg. Hitro so našli luknje v zakonih. Diamante so tihotapili v sosednje države in jih od tam prodajali naprej. Angolski diamanti so morali imeti certifikat o izvoru, medtem ko so diamanti drugih držav potrebovali le carinsko deklaracijo. Savimbi je podkupoval voditelje sosednjih držav in jih zasipal z darili, ti pa so mu v zameno zagotovili dokumentacijo za diamante. Na ta način so diamanti upornikov nemoteno dosegli mednarodne trge v Antwerpnu (ibid.).

Pred letom 1997 so večino diamantov pretihotapili preko DRK, po padcu Mobutovega režima, pa je UNITA svoje trge preusmerila v Zambijo, Burkina-Faso, Slonokoščeno obalo, Togo, Tanzanijo in Ruando (po letu 1998) (Resource Wars in Angola & DR Congo 2001c).

¹³ Diamantni trg v Antwerpnu je eden največjih na svetu. Preko njega gre 80% vseh nebrušenih in 50% brušenih diamantov celotne svetovne proizvodnje.

Te države so služile kot varna zatočišča za ilegalne transakcije. Nadalje je UNITA tihotapila diamante preko Centralne afriške Republike, Slonokoščene obale, Maroka, Namibije, JAR. Vlade dotičnih držav so to vedele ali pa tudi ne (Renner 2002, 33). Tihotapska pot preko DRK je bila ena najbolj varnih in neizsledljivih. ZN so ocenili, da je bilo približno 20% vseh diamantov, ki so se znašli v trgovskih središčih DRK, angolskih. Zanimivo je, da mnogih primerih angolski diamanti niti niso prestopili meje z DRK, ampak so jih pošiljali direktno iz Angole v Belgijo ali Izrael. Carinske deklaracije teh pošiljk so nakazovale, da je država izvora DRK. V teh dveh diamantnih središčih niso preverjali izvora diamantov. Preverjali so samo, ali vsi diamanti prihajajo iz enega vira ali iz več (S/2001/966 2001, 34, 41).

Druga tihotapska pot je potekala preko Zambije. Zambijska vlada je sicer zagotavljala, da so njene meje čiste ter da preko njenega ozemlja ne poteka nezakonita trgovina, a belgijski podatki o uvozu zambijskih diamantov so kazali drugačno sliko. Uvoženi diamanti so bili večje vrednosti in bolj kvalitetni, kot je za Zambijo značilno. V zambijskih nahajališčih je moč najti le industrijske diamante slabše kvalitete. Odstopanja so bila očitna. V letu 2001 so v samo štirih mesecih v Antwerpen uvozil dvajsetkrat večjo vrednost diamantov, kot je bil uraden izvoz iz Zambije med leti 1995 – 1998 (S/2001/966 2001, 42).

Diamantno bogastvo je UNITA pomagalo na dva načina. Prvič, z njihovo pomočjo so kupovali orožje in podkupovali uradnike. Drugič, diamante so kot darilo poklanjali regionalnim vladam in si tako pridobili naklonjenost tek vlad, vključno z Mobutovim režimom v takratnem Zairu (Eiseman 2002).

Pri trgovanju z diamanti je UNITA uporabljala štiri načine trgovanja (S/2001/966 2001, 35–36):

1. Prodaja najboljšemu ponudniku iz tretje države. S to metodo je UNITA svoje diamante prodala po najvišji možni ceni, saj so trgovci ponujali fiksne cene za paket. Poleg tega je bilo statistično zelo težko slediti paketom prodanim diamantov, saj so se diamanti pojavili vsakič v drugi državi. Tako niso zbuvali pozornosti in puščali sledi.
2. Neposredna prodaja trgovcem, ki so jim zaupali.
3. Manjše priložnostne prodaje znotraj države, s pomočjo katerih so zbirali denar za nakup hrane in zdravil.
4. Neposredna menjava. Diamante so uporabljali kot plačilno sredstvo in jih neposredno menjali za druge dobrine (orožje, hrano, zdravila).

Angolska vlada je ocenila, da je UNITA v letu 2000 z ilegalno prodajo diamantov zaslužila 90-123 milijonov dolarjev. Člani preiskovalne komisije za nadzor sankcij v Angoli so ugotovili, da poleg legalnega trga in s tem sistema označevanja v Angoli obstaja še sivi trg, ki deluje mimo vladnega sistema označevanja (Fleshman 2001). Slutijo, da je obstajal skrit sistem trgovanja z vsemi nelegalnimi angolskimi diamanti, ne le konfliktnimi, torej tistimi, ki jih je pridobila UNITA. Ugotovili so, da sta bila Antwerpen in Južnoafriška republika dve ključni tržišči, preko katerih je potekal tranzit in prodaja tako ilegalnih kot konfliktnih diamantov. Diamante so potem oprali v Izraelu (S/2001/966 2001, 40). Leta 2001 so odkrili nekaj trgovcev, ki so jih osumili sodelovanja z UNITA in tihotapljenja diamantov. Tem trgovcem so odvzeli licence za prodajo. Leta 2000 je UNITA uspela pretihotapiti v sosednje države za 350-420 milijonov dolarjev vrednih diamantov. To predstavlja približno polovico letnega BDP Angole in 5% letne prodaje nebrušenih diamantov po svetu (Fleshman 2001).

Po Smrti Savimbija in s tem po koncu skoraj 30 let trajajoče državljanske vojne se je povečala možnost, da se končno konča korupcija v naftni in diamantni industriji. V času državljanske vojne so bili nafta in diamanti glavni viri, iz katerih so financirali vojno. Obe surovini sta vojskujočima se stranema omogočili velik dobiček, medtem ko je visoko ceno plačalo angolsko prebivalstvo. Po Savimbijevi smrti so opazovalci upali, da bo izguba moči UNITA vodila tudi k manjši stopnji korupcije v naftni in diamantni industriji (Scott-Joynt 2002).

Navajam podatek, ki kaže na zvezo med naftno industrijo in konfliktom: po podatkih Global Witness naj bi samo v letu 2001 izginilo 1,4 milijarde dolarjev dobička, ki ga je ustvarila naftna industrija. Zaradi mnogih sumljivih posojil, ki so jih dobili s pomočjo nafte, je mednarodni denarni sklad leta 2001 Angoli ukinil posojila. Po letu 2002 pa so se odprle možnosti za spremembe. Angolci so začeli vlagati v lasten razvoj, tudi gospodarski razvoj se je povečal. Še vedno pa je bilo narejeno premalo za izboljšanje socialnega stanja in zmanjšanja revščine. V tem času so tudi že začeli vzpostavljati sistem označevanja diamantov z namenom, da bi preprečili t.i. »krvavim diamantom«, da bi dosegli večja diamantna središča kot so Antwerpen, Tel Aviv ali New York, kjer brusijo diamante (Scott-Joynt 2002).

5.3.2 NAFTA

Angola je za Nigerijo druga največja proizvodnima nafte v podsaharski Afriki. Večino nafte dobi iz svoje eksklave Kabinde. Tam pridobijo 55% vse angolske nafte (Hodges v Meijer 2004, 49). Po koncu hladne vojne, ko se je MPLA odrekla svoji marksistično-leninistično usmeritvi, med vojskujočima se stranema ni bilo več pomembnejših ideoloških razlik. Vojna je postala tekmovanje za nadzor nad dobičkom, ki ga je imela država s črpanjem nafte (Eiseman 2002). Tu je bila MPLA že od vsega začetka v prednosti, saj je imela nadzor nad glavnim mestom Luando, kjer so bile vse glavne institucije. MPLA je imela neoviran dostop do naftnih črpališč, še posebej potem, ko jo je po zmagi na volitvah leta 1992 tudi mednarodna skupnost priznala za uradno predstavnico angolskega ljudstva. Naftna nahajališča so večinoma ob obali in v bližnjem morju. (Hodges v Meijer 2004, 49). Naftna črpališča bila vseskozi v vladnih rokah, diamantna polja pa so prehajala iz enih rok v druge (Renner 2002, 32). Ker je bil UNITA otežen dostop do naftnih virov, se je poslužila drugega naravnega vira, diamantov.

Kar so diamanti pomenili za UNITA, to je bila nafta za angolsko vlado. Predstavljala je glavni vir dohodka. Z denarjem od prodaje nafte so financirali nakup orožja, kar je predvsem v letih 1993 in 1994 omogočalo nadaljevanje vojne. Takrat je UNITA zavzela večino diamantnih polj. Skoraj trikrat več denarja je bilo namenjenega nakupu orožja kot socialnim programom. Poleg tega si je majhen krog elite, skoncentrirane okoli predsednika dos Santosa, vključno z njegovimi najvišjimi generali, nagrebel velike količine denarja. Za teh nekaj posameznikov je bila vojna zelo donosna (Renner 2002, 34). V Angoli posluje nekaj največjih naftnih podjetij na svetu. Ta naj bi bila sokriva za dolgotrajnost vojne, saj so priskrbela potrebne dohodke. Večina denarja, ki ga je država dobila od teh podjetij, se je porabilo za nakup orožja. Velik del denarja od proizvodnje nafte so nakazovali direktno na bančne račune v tujini (Renner 2002, 34). V začetku 90-ih se je proizvodnja nafte močno povečala. Črpanje nafte se je močno povečalo tudi leta 1999, kar je povečalo vladne dohodke. Iz povprečne proizvodnje 1 milijarde dolarjev letno v 80-ih se je povzpela na 2,5 milijarde dolarjev letno v letih 1995-2001 (Hodges v Meijer 2004, 49). V istem letu (1999) je uporniško UNITA zapustila sreča. Šlo ji je vse slabše. Eno najbogatejših diamantnih nahajališč je bilo izčrpano, trgovanje pa vse dražje in težje.

Razlika v dostopnosti in količini naravnih virov, s katerimi sta razpolagali MPLA na eni in UNITA na drugi strani, je premaknila vojno iz mrtve točke. Upornikom je šlo vedno slabše, vladnim silam pa vedno boljše. MPLA je začela zmagovati in krčiti ozemlje UNITA. Za časa Savimbijeve smrti je bila UNITA, kot vojaška sila že praktično poražena (Hodges 2001, 158). Medtem ko so vedno večji dohodki od črpanja nafte omogočili vladi, da je premagala UNITA in končala vojno, je bil učinek večjega dobička od nafte za državo poguben. V letu 2001 je bila proizvodnja nafte nad povprečjem afriških držav, a večina denarja od prodaje nafte je šla v vladne roke, investicije v socialni sektor pa so močno upadle (Hodges 2001, 80). Poleg tega so dohodki iz naftne industrije pripomogli k vse večji korupciji. Letno je kar 15% BDP-ja ali približno 1 milijarda dolarjev prihodka naftne industrije ostala nepojasnjena. MPLA si je oblast zagotovila tako, da je naftno bogastvo porazdelila majhni mreži bogatih luandskih družin. (Le Billon, 2000) Naftno bogastvo je prispevalo k temu, da se je vsa državna moč skoncentrirala v rokah predsednika dos Santosa. Velik del državnega dobička je shranjen na bančnih računih v tujini, do katerih ima dostop le predsednik (Eiseman 2002).

5.4 ANGOLA DANES IN PREDLOG ZA BOLJŠI JUTRI

Angola je danes ena najhitreje rastočih držav v razvoju. V začetku leta 2009 je v izvozu nafte prehitela Nigerijo. (Ta je doslej veljala za največjo izvoznico nafte na afriški celini.) Stanje je dosti boljše, kot je bilo po koncu vojne, ljudje imajo več možnosti, več vsega. Vlada mir in življenje je boljše. Tako pravi država. A realnost te, z naravnimi viri tako bogate države, je daleč od tega. Če jo pogledamo bolj od blizu, je stanje popolnoma drugačno.

Angola je dežela nasprotij, je obenem bogata in revna država. Po eni strani je v letu 2008 zabeležila 25% gospodarsko rast (izvoz nafte in diamantov), po drugi strani pa dve tretjini prebivalcev še vedno živi pod pragom revščine (Finance.si 2008; Škoberne 2008; Angola, prezrta dežela 2009). Posledice vojne so na vsakem koraku vidne še danes. Vojna je namreč ustavila razvoj države in ta si bo le počasi lahko opomogla. Dediščina vojne so zapuščene in prerešene stavbe, propadle tovarne, ostanki orožja, tankov in na tisoče zemeljskih min, ki še vedno ogrožajo življenje ljudi. Bolj proti notranjosti države kot gremo, slabše so razmere. Marsikatero mesto je brez elektrike. Ceste so slabe, saj jih po vojni še nihče ni obnovil. Delno so z obnovo cest že začeli. Te gradijo kitajski zaporniki, ki jim jih je dostavila Kitajska v zameno za nafto. Železniške postaje so prazne, tiri zaraščeni, vlaki stojijo. Šolski sistem je v razsulu. Prebivalstvo je v večini neizobraženo, kar je posledica vojne. Državno šolstvo je

skorumpirano, šol je premalo, predvsem na podeželju. Z zdravstvom ni nič bolje. Na podeželju živijo predvsem od kmetijstva. Poljedelstvo predstavlja glavni vir preživetja za polovico prebivalstva. Mesta in osnovne življenjske potrebščine so drage; zaradi slabih komunikacij je dostop do mest težak in tako je vse, kar pride v mesta drago. Luanda je celo prehitela Moskvo kot najdražje mesto na svetu. Luanda je prenaseljena, saj je med vojno veliko ljudi pribežalo v glavno mesto. V Luandi, glavnem mestu, se spet odraža dvojna slika. Del mesta je razvit, bogat in mnogim nedostopen. Tu živi majhen krog elite, ki si je med vojno legalno ali ilegalno nagrebla bogastvo. Čim se od tega dela oddaljimo, je slika spet popolnoma drugačna, predvsem v predmestju. Tu ljudje živijo v hudi revščini, veliko jih živi na smetiščih. Veliko je nalezljivih bolezni. Številni ljudje večinoma živijo od iz rok v usta, živijo od tega, kar jim uspe čez dan prodati (ibid.).

Bogati državni viri državi prinašajo velike dobičke. Tuje države veliko vlagajo v Angoli, a ves ta kapital iz države tudi odteka. Angola ima od tega bore malo. Oblast z diktatorjem dos Santosom si večino prilasti zase (ibid.). Septembra 2008 so bile po 16 letih izvedene prve parlamentarne volitve, ki pa niso nič spremenile. MPLA dos Santosom na čelu je ostala na oblasti (Finance.si 2008).

Skoraj trideset let vojskovanja je popolnoma uničilo državno ekonomijo in pahnilo večino prebivalstva v hudo revščino. Kljub velikim naravnim bogastvom se je BDP na prebivalca v času državljanske vojne močno znižal (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 5). Večina indikatorjev socialnega in ekonomskega stanja države je Angolo dolgo uvrščala med najrevnejše države sveta. To uvrstitev pojasnjujejo trije faktorji: neprestano vojskovanje, ki je terjalo več kot 500.000 življenj, je povzročilo, da je življenje na podeželju preveč nevarno za ukvarjanjem s poljedelstvom. Uničilo je ekonomsko in naravno infrastrukturo. Drugič: V Angoli je prišlo do hudega pomanjkanja izobraženega prebivalstva zaradi množičnega bega možganov po osamosvojitvi. Posledica tega je pomanjkanje strokovnega znanja (strokovnjakov), ki ga država ni bila sposobna nadomestiti. In tretjič: gospodarska politika je zelo neučinkovita, preveč se zanaša na centralno planiranje in administrativen nadzor (Ramsbotham in Woodhouse 1999, 5). Danes se je stanje že izboljšalo.

V času vojne in po vojni je bilo veliko ljudi brez doma (znotraj države, ali pa so bili ljudje celo prisiljeni zapustiti svojo državo). Število beguncev je bilo ogromno (Scott-Joynt 2002). Danes se je večina že vrnila na svoje domove, še vedno pa jih je veliko ostalo v glavnem

mestu in okolici. Bogate naravne vire države bi lahko s pridom uporabili pri rekonstrukciji in nadaljnjem razvoju države. Po drugi strani pa lahko postanejo vir ponovnih napetosti (Meijer v Meijer 2004, 9). Danes po uradnih podatkih Angole nič več ne preplavljajo konfliktni diamanti. Še vedno je članica Kimberliškega postopka in pridobi približno 9% svetovnih diamantov (diamondfacts.org 2009b).

Država ima lep potencial za razvoj. Predvsem njena naravna bogastva ji lahko omogočijo razvoj in boljše življenje. A da se bo današnje stanje izboljšalo, bo potrebno še veliko storiti. Predvsem mislim, da se morajo naučiti, kako bodo potencial, ki ga imajo, uporabili v svojo korist. Več bi morali vložiti v razvoj podeželja in v kmetijstvo. To je zaradi vojne skoraj popolnoma zamrlo. Poleg tega se morajo naučiti, kako dobiček zadržali v državi in vlagati v lastna podjetja. Državna sredstva bi morali drugače razporejati: vložiti več denarja v socialni sektor, predvsem v izobraževanje, in prebivalstvu zagotoviti delovna mesta. Razvoj države ovira tudi mišljenje ljudi. Prebivalstvo, ki ne pozna drugega kot vojne in podrejenosti, je ponižno in vdano v usodo. Večina živi od danes na jutri. To je narobe, saj taka naravnost zavira razvoj. Ljudje so brez volje, v njih se je tekom let usidral negativen način razmišljanja. »Zakaj bi se sploh trudil, saj niti ne vem, če bom jutri še živ« (Škoberne 2008). Ljudem je potrebno pokazati, da se trud izplača. Ljudje niti niso navajeni razmišljati s svojo glavo. So lahko vodljivi, kar oblast s pridom izkorišča. Angola je razdrapana od dolgoletne državljanske vojne. Utrpela je rane, ki se ne morejo tako hitro zaceliti. Država je sicer na poti, da se stanje izboljša, a da bo do tega dejansko prišlo bo potrebno še veliko truda. Spremembe se namreč ne zgodijo čez noč.

6 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP

V svojem diplomskem delu sem se ukvarjala s problematiko naravnih virov ter vlogo, ki so jo le-ti odigrali v vojni, ki se je med četi 1975 in 2002 odvijala v Angoli. Pričujoča raziskava je pokazala, da so naravni viri odigrali pomembno vlogo v angolski državljanski vojni. Vojskujoči se strani sta se polastili vsaka svojega naravnega vira, MPLA nafte, UNITA pa diamantov in tako prišli do finančnih sredstev, s katerimi sta financirali svoje aktivnosti ter nakup orožja in opreme. Ta dva naravna vira sta jima po koncu hladne vojne, ko ni bilo več finančne in vojaške podpore svetovnih velesil, omogočila, da sta nadaljevali državljansko vojno.

Zaradi velikih dohodkov, ki jih je prinašalo izkoriščanje diamantnih polj in naftnih ploščadi, sta si vlada in UNITA lahko privoščili, da sta kršili določila Lusaškega sporazuma (1994) in nadaljevali z vojno. Spopadi so se še posebej okrepili po letu 1998. Takrat so bila bogata diamantna polja izčrpala, mednarodna skupnost je uvedla embargo na izvoz diamantov in UNITA zamrznila račune. Tako je UNITA začelo primanjkovati finančnih sredstev za nadaljevanje vojne. Poleg tega pa se je v tistem obdobju povečala proizvodnja nafte, ki je vladi prinesla večje dobičke in s tem možnost, da je prevzela pobudo.

Na podlagi zgornjih ugotovitev lahko potrdim svojo prvo hipotezo, ki pravi, da bi se vojna v Angoli končala veliko prej, če vojskujoči se strani ne bi imeli možnosti, da bi z izkoriščanjem bogatih naravnih virov države financirali državljansko vojno. Črpanje bogatih naravnih virov je sprtima silama v Angoli dejansko omogočilo, da sta nadaljevali spopade. Če teh naravnih bogastev ne bi bilo, bi se vojna verjetno zaključila kmalu po koncu hladne vojne, saj strani v spopadu ne bi imele sredstev za financiranje nadaljevanja vojne.

Prav tako lahko potrdim drugo hipotezo, ki se nanaša na Kimberliški program ter sankcije VS ZN in v kateri trdim, da se kljub Kimberliškem programu, ki je uvedel mednarodno priznan sistem označevanja diamantov, in sankcijam, ki so jih Združeni Narodi uvedli proti nezakonitemu trgovanju z diamanti, to trgovanje ni ustavilo, saj svet še vedno preplavljajo t.i. »krvavi diamanti.« Varnostni svet ZN je med leti 1993 in 1998 Angoli določil kar nekaj sankcij, ki jih je UNITA neprestano kršila. Med temi sankcijami je bil tudi embargo na izvoz diamantov, saj je bila država preplavljena z nezakonitimi in konfliktnimi diamanti.

Sankcije Združenih narodov ter njihova zahteva, da vsako pošiljko spremlja potrdilo o njihovem izvoru in nekonfliktnosti, so skupaj z iniciativo nevladnih organizacij vodile v ustanovitev Kimberliškega postopka leta, ki je stopil v veljavo 2003. Z uvedbo tega postopka so države bogate z diamanti, diamantna industrija in civilna družba (nevladne organizacije) hotele omejiti, če že ne ravno ustaviti, nezakonito trgovanje z diamanti. Za te drage kamne so uvedle sistem označevanja, s pomočjo katerega je mogoče slediti diamantom od njihovega izvora pa vse do končnega kupca.

A Kimberliški postopek ima svojo pomanjkljivost. Ni pravno zavezujoč, kar pomeni, da države niso dolžne storiti ničesar, če tega nočejo. Ne bodo jih doletele hujše sankcije. Poleg tega, da države kršijo priporočila Kimberliškega postopka, tudi nimajo ustreznega notranjega nadzora nad trgovino z diamanti. Notranji nadzor, za izvajanje katerega je odgovorna vsaka

država sama, je v večini držav slab. Poleg tega države med seboj ne sodelujejo dovolj. Ne izmenjujejo si informacij in ne dajejo točnih statističnih podatkov. Vse to omogoča obstoj sivih in črnih trgov, preko katerih konfliktni in nelegalni diamanti, sicer v mnogo manjšem obsegu kot prej, še vedno dosežejo svetovni trg.

Tretjo hipotezo, ki pravi, da so naravni viri negativno vplivali na državo in njeno prebivalstvo, namesto, da bi ji pomagali pri njenem ekonomskem in družbenem razvoju moram delno potrditi, delno pa zavrniti. V času državljanske vojne so bili naravni viri za državo prekletstvo, saj je bilo izkoriščanje naravnih bogastev krivo, da se je vojna vlekla tako dolgo. Vojna pa je pomenila smrt za državno gospodarstvo, saj je šel ves denar za financiranje vojne, poleg tega pa je bila večina gospodarske infrastrukture uničene. Zaradi neprestanega bojevanja je zamrlo kmetijstvo. Uničenje gospodarstva je državo pahnilo v hudo revščino, humanitarno krizo (mnogo mrtvih, ranjenih, pohabljeni in razseljenih ljudi) in kolaps socialnega sistema. Torej, v času državljanske vojne je bil negativen vpliv virov za državo očiten. S tega vidika hipotezo potrjujem.

V zadnjih letih pa je Angola ena najhitreje razvijajočih se držav v razvoju. Hiter razvoj je omogočila predvsem nafta. Tuje družbe so začele vlagati v državo in gospodarstvo se je začelo razvijati Angola je v letu 2008 zabeležila 25% gospodarsko rast. Torej, naravni viri imajo zdaj, po koncu državljanske vojne, pozitiven učinek na gospodarstvo države. S tega vidika moram hipotezo zavrniti. Vpliv naravnih virov na socialni sektor pa je še vedno negativen, saj zaradi skorumpirane oblasti prebivalstvo od črpanja nafte nima koristi. Kakor hitro denar priteče v državo, tako hitro tudi odteče ali pa se izgubi v žepih zasebnikov. Ljudje od tega dobijo bore malo.

Kaj pa bo prinesla prihodnost? Naravni viri bodo vsekakor igrali pomembno vlogo tudi v prihodnje. Naš planet je vedno bolj naseljen, potreba po naravnih virih je vedno večja, naše izkoriščanje narave pa zaenkrat zelo neodgovorno. Posledica tega je uničevanje okolja, človekovega življenjskega prostora. Zaloge neobnovljivih virov bodo vedno manjše, začelo pa je primanjkovati celo obnovljivih naravnih virov, kot sta les in voda. Zato naj se človek usmeri v to, da z izkoriščanjem naravnih virov ne bo škodil sebi in okolju, ampak jih uporabil za čimbolj skladen razvoj vsega človeštva.

7 LITERATURA

1. Alertnet.org. 2009. *Resource wars: Trade in Natural Resources Fuels Wars*. Dostopno prek: http://www.alertnet.org/db/crisisprofiles/conflictresources.htm?v=in_detail#diamonds (16. avgust 2009).
2. BBC News. 2009. *Timeline: Angola. A chronology of key events*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1839740.stm> (16. avgust 2009).
3. Bannon, Ian in Paul Collier. 2003. *Natural Resources and Violent Conflict. Options and Actions*. Washington: The World Bank.
4. Birmingham, David in Guus Meijer. 2004. Angola from past to present. V *From military peace to social justice? The Angolan peace process*, ur. Guss Meijer, 10-15. London: Conciliation Resources.
5. Cia.gov. 2009. *Angola*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/AO.html#top> (22. junij 2009).
6. Clodfelter, Micheal. 2002. *Warfare and Armed Conflicts: a Statistical Reference To Casualty and Other Figures, 1500-2000. 2nd ed.* Jefferson: McFarland & Company, inc., Publishers.
7. College of Agricultural Sciences. 2004. *Renewable & Nonrenewable Resources*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
8. Cunningham-Reid, Dominic. 2003. Reporter Discusses Dark Side of Diamonds. *National Geographic News*, 12. februar. Dostopno prek: http://news.nationalgeographic.com/news/2003/02/0212_030212_diamonds.html (23. oktober 2008).
9. Diamondfacts.org. 2009a. *Eliminating Conflict Diamonds*. Dostopno prek: http://www.diamondfacts.org/conflict/eliminating_conflict_diamonds.html (19. julij 2009).
10. --- 2009b. *Background*. Dostopno prek: <http://www.diamondfacts.org/conflict/background.html> (19. julij.2009).
11. --- 2009c. *System of Warranties Statement*. Dostopno prek: http://www.diamondfacts.org/conflict/sow_popup.html (10. september 2009).
12. --- 2009d. *Kimberley Process Certificate*. Dostopno prek: http://www.diamondfacts.org/conflict/kpcert_popup.html (10. september 2009).

13. Duke, Lynne. 2006. Blood Diamonds: A River or a Droplet? *The Washington Post*, 27. december. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/26/AR2006122601013.html> (1. julij 2009).
14. Eiseman, Mike. 2002. *Angola: Oil and diamonds and the prospect for recovery*. Dostopno prek: <http://www.eisa.org.za/WEP/angrecovery4.htm> (20. novemner 2008).
15. *Enciklopedija Slovenije*. 2000. Ljubljana: Mladinska knjiga.
16. Embassy of the Republic of Angola. 2009. *History*. Dostopno prek: <http://www.angola.org/history.html> (1. julij 2009).
17. Finance.si. 2008. *V Angoli prve parlamentarne volitve po 16 letih*. Dostopno prek: http://www.finance.si/222538/V_Angoli_prve_parlamentarne_volitve_po_16_letih (16. avgust 2009).
18. Fleshman, Michael. 2001. »Conflict diamonds« evade UN sanctions. *Africa Recovery* 15 (4). Dostopno prek: <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/vol15no4/154diam.htm> (20. oktober 2008).
19. Friedman, Jack P. 2000. *Distionary of Business Terms, 3rd edition*. Dostopno prek: [http://www.answers.com/library/Business Dictionary-cid-54548](http://www.answers.com/library/Business_Dictionary-cid-54548) (18. september 2009).
20. Garb, Maja. 2003. Mirovne operacije (3. del). *Slovenska vojska*, XI/7 (11. april).
21. Global Witness. 2009a. *Combating Conflict Diamonds*. Dostopno prek: http://www.globalwitness.org/pages/en/conflict_diamonds.html (15. avgust 2009).
22. --- 2009b. *The Kimberley Process*. Dostopno prek: http://www.globalwitness.org/pages/en/the_kimberley_process.html (15. avgust 2009).
23. --- 2009c. *Blood Diamonds – Time to Plug the Gaps*. Dostopno prek: http://www.globalwitness.org/media_library_detail.php/774/en/blood_diamonds_time_to_plug_the_gaps_ (15. julij 2009).
24. Global Witness in Partnership Africa Canada. 2008. *Loupe Holes: Illicit Diamonds in the Kimberley Process*. Dostopno prek: http://www.globalwitness.org/media_library_detail.php/674/en/loupe_holes_illicit_iamonds_in_the_kimberley_proc (11. december 2008).
25. Green Guide. 2009. *Environmental Impact and Social Issues*. Dostopno prek: http://www.thegreenguide.com/buying-guide/jewelry/environmental_impact (8. februar 2009).
26. Hodges, Tony. 2001. *Angola from Afro-Stalinism to Petro-Diamond Capitalism*. Indiana:University press.

27. --- 2004. The role of resource management in building sustainable peace. V *From military peace to social justice? The Angolan peace process*, ur. Guss Meijer, 48-53. London: Conciliation Resources.
28. Jakše, Nina. 2006. *Državljanska vojna v Sierra Leone*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Jett, Dennis C. 2000. *Why Peacekeeping Fails*. New York: Macmillian Press Ltd..
30. Jurečko, Saša. 2007. *Afrika in Združeni narodi: Analiza resolucij Varnostnega sveta o afriških zadevah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. *Kimberley process*. 2009. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/home/index_en.html (7. februar 2009).
32. Kimberley Process. 2009a. *Background*. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/background/index_en.html (7. februar 2009).
33. --- 2009b. *Chair and Secretariat*. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/structure/chair_secretariat_en.html (7. februar 2009).
34. --- 2009c. *Participants World Map*. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/structure/participants_world_map_en.html (7. februar 2009).
35. --- 2009d. *Working Groups*. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/structure/working_group_en.html (7. februar 2009).
36. Kimberley Process. 2002. *Kimberley Process Certification Scheme*. Dostopno prek: http://www.kimberleyprocess.com/home/index_en.html (6. januar 2009).
37. Klare, Michael T. 2002. *Resource Wars the New Landscape of Global Conflict*. New York: A Metropolitan/Owl Book.
38. Krušič, Marjan ur. 1997. *Dežele in Ljudje. Afrika južno od Sahare*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
39. Kurtz, Lester. 1999. *Encyclopedia of Violence, Peace & Conflict, Volume 1 A-E*. San Diego: Academic press.
40. Levy, Bernard-Henry. 2004. *War, Evil and the End of History*. London: Duckworth.
41. Le Billon, Henry. 2005. *The Geopolitics of Resource Wars: Resource dependence, Governance nad Violence*. London, New York: CASS.
42. Levis III, Lloyd R. 1997. *Angola Diamond Mining and War*. Dostopno prek: <http://www1.american.edu/TED/ice/ANGOLA.HTM> (4. julij 2009).
43. Map of Angola. 2009. dostopno prek: http://alambamento.files.wordpress.com/2009/07/angola_rel901.jpg (10. september 2009).

44. Meijer, Guus. 2004. Introduction: lessons from the Angolan »peace process.« V *From military peace to social justice? The Angolan peace process*, ur. Guss Meijer, 6-9. London: Conciliation Resources.
45. MONUA. 2001. Dostopno prek: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Monua/monua.htm> (4. junij 2009).
46. *Nedeljski dnevnik*. 2007. Diamanti so večni (in krvavi), (6. februar). Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/nedeljski_dnevnik/skrinja_nedeljskega/227328 (23. oktober 2008).
47. Natek, Karel in Marjeta Natek. 2006. *Države sveta. Narava, prebivalstvo, državna ureditev, zgodovina, gospodarstvo, znamenitosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
48. Paulo, Manuel J. 2004. *The role of the United Nations in the Angolan peace Process*. Dostopno prek: <http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/un-role.php> (25. avgust 2009).
49. Ramsbotam, Oliver in Tom Woodhouse. 1999. *Encyclopedia of Interational Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-CLIO, Inc.
50. Raziskovalno geološko društvo. 2008. *Dragi kamni*. Dostopno prek: <http://www.geologija.com/?p=116> (14. december 2008).
51. Renewable Natural Resources. 2004. Dostopno prek: <http://ag.udel.edu/extension/renewreources/> (17. september 2009).
52. Renner, Michael. 2002a. *The Anatomy of Resource Wars*. Washington: Worldwatch Institute.
53. --- 2004b. *Anatomy of Resource Wars. The Hagu Conference on ENvironment, Secuity and Sustainable Developement*. Dostopno prek: www.envirosecurity.org/conference/.../ESSD_Session_2_Michael_Renner.pdf (2. november 2008).
54. Resource Wars in Angola & DR Congo. 2009a. *The Role of Diamonds*. Dostopno preko: http://socsci.flinders.edu.au/global/africa/johflood/angola_16.htm#_ftn1 (14. avgust 2009).
55. --- 2009b. *De Beers & the Central Selling Organisation (CSO)*. Dostopno prek: http://socsci.flinders.edu.au/global/africa/johflood/angola_17.htm (14. avgust 2009).
56. --- 2009c. *UN Sanctions on Unita's Diamonds*. Dostopno prek: http://socsci.flinders.edu.au/global/africa/johflood/angola_19.htm (14. avgust 2009).

57. Ross, Michael. 2003. The Natural Resource Curse: How Wealth Can Make You Poor. V *Natural resources and Violent Conflict: Options and Actions*, ur. Ian Bannon in Paul Collier, 17-42. Washington: The World Bank.
58. Scott-Joynt, Jeremy. 2002. Oil and diamonds after Savimbi. *BBC News*, 25. februar. Dostopno na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/1839955.stm> (20. avgust 2009).
59. Shuster, Mike. 1998. Angola War Fear. *National Public Radio*, 17. september. Dostopno prek: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=1033622> (1. julij 2009).
60. *Slovenski veliki leksikon H-O*. 2005. Ljubljana: Mladinska knjiga.
61. *Slovenski veliki leksikon P-Ž*. 2005. Ljubljana: Mladinska knjiga.
62. Škoberne, Mica. 2008. Le nekaj malega imajo, a jih ne skrbi. *Družina*, 19. oktober. Dostopno prek: <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/3C192E517C65E5DAC12574E4004280C6?OpenDocument> (25. avgust 2009).
63. *The American Heritage Dictionary of the English Language 4*. 2006. Boston: Houghton Mifflin Company.
64. The Conflict-free Diamond Council. 2009. *Diamonds and Civil War*. Dostopno prek: <http://www.conflictfreediamonds.org/learnmore/diamondsandcivilwar.html> (2. junij 2009).
65. *The new Encyclopedia Britannica 4*. 2002. Chicago: Encyclopedia Britannica inc.
66. Turner, Barry. 2007. *The Stateman's Yearbook 2008, The Politics, Cultures and Economies of the World*. New York: Macmillan Publishers Ltd.
67. TV Slovenija, 1. program. 2009. *Angola, prezrta dežela, dokumentarna oddaja*. Ljubljana, 25. avgust.
68. *UNAVEM III*. 1997. Dostopno prek: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem3.htm (4. junij 2009).
69. Varnostni svet. 1999a. *Resolucija 644*. S/1999/644. Dostopno prek: www.un.org/Docs/sc/committees/Angola/829e.pdf (28. julij 2009).
70. ---1999b. *Resolucija 1237*. S/RES/1237/1999. Dostopno prek: <http://www.integranet.un.org/Depts/dhl/resguide/scact1999.htm> (29. julij 2009).
71. --- 2000c. *Resolucija 1295*. S/RES/1295/2000. Dostopno prek: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/396/56/PDF/N0039656.pdf?OpenElement> (29. julij 2009).
72. --- 2001d. *Supplementary report of the Monitoring Mechanism on Sanctions against UNITA* – Predhodno poročilo Nadzornega mehanizma za sankcije napram UNITA,

- S/2001/966, z 12. oktobra 2001. Dostopno prek:
www.un.org/Docs/sc/committees/Angola/966e.pdf (28. julij 2009).
73. --- 2002e. *Resolucija 1412*. S/RES/1412/2002. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/387/20/PDF/N0238720.pdf?OpenElement> (29. julij 2009).
74. --- 2002f. *Resolucija 1433*. S/RES/1433/2002. Dostopno prek:
<http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/8c7faf34a393a1a3c1256c8c0033119?Opendocument> (29. julij 2009).
75. --- 2002g. *Resolucija 1239*. S/RES/1439/2002. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/649/69/PDF/N0264969.pdf?OpenElement> (29. julij 2009).
76. --- 2002h. *Resolucija 1448*. S/RES/1448/2002. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/728/29/PDF/N0272829.pdf?OpenElement> (29. julij 2009).
77. *Veliki splošni leksikon, druga knjiga*. 1998. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
78. *Veliko splošni leksikon, osma knjiga*. 1998. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
79. *Vojna enciklopedija, prva knjiga*. 1972. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.
80. Zellen, Barry S.. 2008. Energy, Resource Conflict, and the Emerging World Order. V *Strategic Insight, Volume VII*, februar. Dostopno prek:
<http://www.nps.edu/Academics/centers/ccc/publications/OnlineJournal/2008/Feb/klareFeb08.html> (16. julij 2009).
81. Združeni narodi. Generalna skupščina. *General Assembly urges Finalization of Interantional Certification Scheme for Rough Diamonds*. Letno zasedanje Generalne skupščine (GA/10011) 13. oktobra 2002. Dostopno prek:
<http://www.un.org/News/Press/docs/2002/GA10011.doc.htm> (11. marec 2009).
82. Wikipedija, spletna enciklopedija. 2008a. *Mohsova trdotna lestvica*. Dostopno prek:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Mohsova_trdotna_levstvica (27. november 2008).
83. --- 2008b. *Kimberley Process*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Kimberley_Process_Certification_Scheme (13. december 2008).

PRILOGE:

Priloga A: Zemljevid Angole

Vir: Map of Angola (2009).

Priloga B: Izjava o izvoru diamantov

Invoice

Page: 1 of 1
 Invoice #:
 Customer #:
 Document #: 404869
 Date: 08/07/2008
 Due Date: 11/05/2008

ALWAYS YOUR BEST SOURCE **DIAMONDS AND DIAMOND JEWELRY**

Bill To:
Add: 8-8-2008
sn
 WATERVILLE ME 04901

Ship To: SAME AS BILL TO

Terms: Net 90	Ship Via: FED EX	P.O. #: 37551
Salesperson:	Attention:	

Memo #	Order #	Pricing type	SKU #	SZ	Description	Qty	Price	Amount
1	238832	G652.25 P. 1,241.00 <small>(assessments pricing)</small>	MSCH10HEB-Y	6.80	18 CT TW YELLOW GOLD 6 STONE LADIES RH	2		
2	238832	G652.25 P. 1,241.00 <small>(assessments pricing)</small>	MSCH20HEB-Y	6.50	18 CT TW YELLOW GOLD 6 STONE LADIES RH	2		
						4		

The diamonds herein invoiced have been purchased from legitimate sources not involved in funding conflict and in compliance with United Nations resolutions. The seller hereby guarantees that these diamonds are from areas that are free of conflict, based on personal knowledge and/or written guarantees provided by the supplier of these diamonds.

Shipping:
Grand Total \$:

THANK YOU FOR YOUR BUSINESS

Vir: Diamondfact.org (2009c).

Priloga C: Certifikat Kimberliškega postopka

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA
ZA 000000
SOUTH AFRICAN DIAMOND BOARD
KIMBERLEY PROCESS CERTIFICATE
 Issued in terms of Regulation 1(1)(f) of the Diamonds Act, 1996 (Act No. 56 of 1996)

HS CODE	Carat mass	Value (US\$)
7102.21		
7102.31		
7102.10		

Country of origin: _____
 Number of Parcels: _____
 Stamp of SA Diamond Board

It is hereby certified that the unpolished diamonds in this consignment have been certified in accordance with the provisions of the Kimberley Process International Certification Scheme for unpolished diamonds

Date of Issue: _____ Name of Exporter: _____ Address of Importer: _____
 Date of Expiry: _____ Name of Importer: _____
 Signature of Registering Officer: _____

Exporter's Copy

Import Certificate: This is to certify that the unpolished diamonds accompanied by this Certificate were imported into the Republic of South Africa in accordance with the Kimberley Process International Certification Scheme for Unpolished Diamonds.
 Copy of certificate to accompany Certificates.

Vir: Diaomndfacts.org (2009d).